

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Pražská měšťanská společnost v dílech Karoliny Světlé a Anny Marie Tilschové

Bakalářská práce

Autor: Natálie Příhodová
Studijní program: B7310 – Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kubanová

Hradec Králové

2021

Zadání bakalářské práce

Autor:	Natálie Příhodová
Studium:	P18P0015
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Pražská měšťanská společnost v dílech Karoliny Světlé a Anny Marie Tilschové
Název bakalářské práce AJ:	Prague burgher society in works by Karolina Světlá and Anna Maria Tilschová

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá komparací pohledů na pražskou měšťanskou společnost v dílech Karoliny Světlé a Anny Marie Tilschové. V teoretické části se věnuje osobním životům a literární tvorbě z měšťanského prostředí obou autorek a také charakteristice pražské společnosti v 19. století. Praktická část je zaměřena na analýzu a interpretaci vybraných děl, konkrétně Zvonečková královna, Černý Petříček a Mladá paní Zapletalová Karoliny Světlé a romány Fany a Matky a dcery Anny Marie Tilschové. Cílem praktické části je charakterizovat postavy, prostředí, postavení žen a celkový pohled na pražskou společnost a její proměnu od druhé poloviny 19. století do první poloviny století 20. a provést jejich komparaci. Součástí práce je rovněž projektová část.

ČECH, Leander. *Karolina Světlá: kritická studie. V Brně: Nákladem Hlídky literární, 1891.*

DUB, Ota. *Karolína Světlá. 1. vyd. [Ústí nad Labem]: Severočeské nakladatelství, 1975.*

KREJČÍ, Karel. *A.M. Tilschová: [Monografie]. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1959.*

ŠPIČÁK, Josef a SVĚTLÁ, Karolina. *Karolina Světlá: Studie s ukázkami z díla a s dokum. obr. přílohami. 1. vyd. Praha: Svobodné slovo, 1962.*

UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé. Praha: E. Uhrová, 2008*

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kubanová

Oponent: dr. hab. Marcin Lukasz Filipowicz, Dr.

Datum zadání závěrečné práce: 21.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 5. 2021

.....

Natálie Příhodová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Kateřině Kubanové za vedení, vstřícnost, odbornou pomoc a cenné rady při zpracování mé bakalářské práce.

Anotace

PŘÍHODOVÁ, Natálie. *Pražská měšťanská společnost v dílech Karoliny Světlé a Anny Marie Tilschové*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 52 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá komparací pohledů na pražskou měšťanskou společnost v dílech Karoliny Světlé a Anny Marie Tilschové. V teoretické části se věnuje osobním životům a literární tvorbě z měšťanského prostředí obou autorek a také charakteristice pražské společnosti v 19. století. Praktická část je zaměřena na analýzu a interpretaci vybraných děl, konkrétně *Zvonečková královna*, *Černý Petříček* a *Mladá paní Zapletalová* Karoliny Světlé a romány *Fany* a *Matky a dcery* Anny Marie Tilschové. Cílem praktické části je charakterizovat postavy, prostředí, jazyk a celkový pohled na pražskou společnost a její proměnu od druhé poloviny 19. století do první poloviny 20. století a provést jejich komparaci.

Klíčová slova: měšťanská společnost, Karolína Světlá, Anna Maria Tilschová, komparace

Annotation

PŘÍHODOVÁ, Natálie. *Prague burgher society in works by Karolina Světlá and Anna Maria Tilschová*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2021. 52 pp. Bachelor thesis.

The bachelor's thesis deals with the comparative views of Prague's bourgeois society in works by Karolina Světlá and Anna Marie Tilschová. The theoretical part focuses on the personal lives and literary work reflecting the bourgeois background of both authors, as well as the characteristics of Prague society in the 19th century. The practical part deals with analysis and interpretation of selected works, namely *Zvonečková královna*, *Černý Petříček* and *Mladá paní Zapletalová* by Karolina Světlá and novels *Fany* and *Matky a dcery* by Anna Marie Tilschová. The main goal of the practical part is to describe characters, environment, language and general view of Prague society and its transformation from the second half of the 19th century to the first half of the 20th century and draw a comparison between them.

Keywords: burgher society, Karolina Světlá, Anna Maria Tilschová, comparison

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Charakteristika pražské společnosti.....	10
2.1	Bydlení.....	11
2.2	Rodina.....	12
2.3	Společenský život.....	12
2.4	Vzdělání.....	13
2.5	Ženy a literatura.....	14
2.6	Ženská emancipace.....	15
3	Karolina Světlá.....	18
3.1	Dětství a první spisovatelské počiny.....	18
3.2	Petr Mužák a seznámení s Boženou Němcovou.....	19
3.3	Vstup do literatury.....	20
3.4	Zbývající část života.....	21
3.5	Dílo z pražského měšťanského prostředí.....	22
4	Anna Maria Tilschová.....	23
4.1	Život.....	23
4.2	Vstup do literatury a staropražská tvorba.....	25
5	Analýza děl.....	26
5.1	Bydlení.....	27
5.2	Rodinné vztahy.....	29
5.3	Společnost.....	33
5.4	Postavení žen.....	36
5.5	Komparace charakteristik.....	41
6	Závěr.....	43
7	Projektová část.....	45
7.1	Obsah videa.....	45
7.2	Přípravná fáze.....	46
7.3	Realizační fáze.....	46
8	Seznam použité literatury.....	48
9	Seznam příloh.....	50
	Přílohy.....	51
	Příloha A: Scénář k videu.....	51

1 Úvod

Předmětem zájmu bakalářské práce je pražská měšťanská společnost a její charakteristika prostřednictvím vybraných děl autorek Karoliny Světlé a Anny Marie Tilschové. Karolina Světlá je jedna z nejvýznamnějších českých spisovatelek 19. století, známá však především tvorbou z podještědského prostředí. Právě její pražské próze je věnováno méně pozornosti a je obecně považována za méně kvalitní. Anna Maria Tilschová naproti tomu svou literární tvorbu zasvětila převážně pražské měšťanské společnosti. Ačkoliv je to dnes autorka poněkud méně vyhledávaná, ve své době byla považována za jednu z nejnadanějších ženských spisovatelek, především zásluhou brilantní charakteristiky úpadku staropražských zámožných rodin, ale také díky románu *Haldy*, v němž zachytila dopady první světové války na obyvatele Ostravska. Zvolila jsem právě tyto dvě autorky, jelikož nejsou v rámci literárního bádání zasazovány do společného kontextu, nicméně pro účely práce je pojí rodinné zázemí majetné staropražské rodiny, díky čemuž jsem mohla zhodnotit pohledy na jednu skutečnost ze dvou poněkud rozdílných úhlů.

Cílem práce je na vybraných dílech ukázat a charakterizovat pražskou společnost 19. století v návaznosti na informace z teoretické části práce. V závislosti na analýze děl poté zhodnotit dobový obraz společnosti a zároveň zachytit jisté odchylky mezi autorkami, dané kupříkladu životními zkušenostmi či vlastním uměleckým stylem. Díla určená k analýze jsou *Černý Petříček*, *Mladá paní Zapletalová* a *Zvonečková královna* Karoliny Světlé a romány *Fany* a *Matky a dcery* Anny Marie Tilschové. Motivem k výběru těchto děl bylo zvolit taková díla, která umožní zmapovat a charakterizovat pražské prostředí od francouzské revoluce až po 1. světovou válku, tedy tzv. dlouhé 19. století.

První kapitola práce podává stručnou charakteristiku tzv. každodennosti 19. století. Zaměřuje se především na životní podmínky, možnosti bydlení a stav obydlí jako takového, ale také na rozvrstvení společnosti a vliv průmyslové revoluce a urbanizace na život lidí v Praze v 19. století. Abychom mohli analyzovat a zhodnotit pražskou společnost, bylo nezbytné pomocí odborné literatury zpracovat obraz a vývoj společnosti v hlavním městě. Vzhledem k zaměření práce na výhradně ženské autorky je také žádoucí představit i pojem feminismus a stručně nastínit postavení žen jak v umění,

tak společnosti obecně, ale také ženskou úlohu v rodinně a domácnosti a dobově aktuální otázku vzdělávání.

Následující dvě kapitoly představují biografie obou autorek zaměřující se především na dětství, které obě ženy strávily právě v prostředí hlavního města, ale také na životní události, které se nějakým způsobem odrazily ve stylu literární tvorby obou žen. Vzhledem k bohaté literární činnosti Karoliny Světlé se v práci nezaměřujeme na tvorbu podještědskou, které bylo věnováno nespočet jiných vědeckých prací, ale představujeme tvorbu právě z prostředí staropražského, nezbytnou pro kontext a cíl bakalářské práce.

Analytická část práce, členěná na čtyři podkapitoly, je zaměřena na detailní charakteristiku vybraných děl. Kapitola není rozdělena do podkapitol podle jednotlivých děl, nýbrž jednotlivá díla představuje prostřednictvím tematických celků vycházejících z informací z první kapitoly práce. Tematické celky představují stav bydlení a rodinné zázemí, společenské postavení, ale také úlohu žen jak ve společnosti, tak v rodině či vzdělávání. Díla jsou řazena u obou autorek podle doby, ve které se příběh odehrává, aby analýza také nastínila celkový obraz tehdejší společnosti a její proměny v čase. Nezbytnou oporou pro analýzu jsou konkrétní ukázky z děl, na nichž můžeme doložit a potvrdit rozebíranou problematiku.

Závěr si klade za cíl shrnout informace získané v analytické části práce, dát tyto poznatky vzájemně do kontextu a zdůraznit shodné prvky či odchylky, ať již mezi díly samotnými, či mezi autorkami a jejich literárními projevy. Záměrem práce je tedy porovnat výše zmíněná zjištění a vytvořit stručný obraz doby promítající se ve vybraných dílech.

2 Charakteristika pražské společnosti

Cílem této kapitoly je popsat prostředí, ve kterém obě autorky žily a tvořily, z širšího úhlu pohledu. Z této charakteristicky pak bude vycházet analýza a komparace vybraných děl obou spisovatelek.

V průběhu 19. století se odehrála série změn, které nezpochybnitelně ovlivnily celou Evropu. Začala se proměňovat společnost, spolu s ní i právní systém, probíhala urbanizace, lidé se začali zaměřovat na obchod a trh jako takový, čímž se pochopitelně změnila také sociální situace obyvatel českých zemí.

Konzum byl nový pojem, se kterým se společnost začala pomalu seznamovat. Měšťané si začali uvědomovat, že vlastnit půdu znamená bohatství a s ním se pojí i rostoucí moc.¹ Měšťan, podle francouzské historičky Adeline Daumardové, je privilegovaný člen společnosti, který však o získání a udržení svých privilegií musí neustále usilovat. Bohatství z dědictví pro něj však nebylo dostatečné, a tak se k upevnění moci musel orientovat na zisky plynoucí z průmyslu a obchodu.² Se zvyšující se poptávkou po potravinách či látkách, se také úměrně rozrůstalo bohatství měšťanských rodin.³ Důležité je však zmínit, že ani majetnější střední a vyšší vrstvy neměly takové bohatství, jak si můžeme představovat dnes. Pokud např. stále sloužily jejich oděvy či jiné spotřební výrobky, nenakupovaly nové pouze z rozmaru.⁴

Velmi důležitou, ale také složitou problematikou je členění společnosti. Ve 20. století se mnozí historikové zaměřovali na charakteristiku evropských společností, např. francouzský historik Jean-Baptiste Duroselle v roce 1972 vydal monografii pojednávající o Francii a Francouzích v letech 1900–1941. V této knize rozdělil francouzskou společnost podle jednotlivých vrstev. První vrstva byli zemědělci, další dvě buržoazie a střední vrstva. Francouzské střední vrstvy se necítily být, a ani nebyli, zemědělci ani dělníci, zároveň ale chtěli patřit do buržoazie, nicméně se jim to ve většině případů nepodařilo. Ať za to mohly nedostatečně vysoké příjmy, či nevhodné způsoby.

---

¹ LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK, Maria MACKOVÁ a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 19.

² HORSKÁ, Pavla, Eduard MAUR a Jiří MUSIL. *Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha: Paseka, 2002, s. 144.

³ Tamtéž, s. 146.

⁴ LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK, Maria MACKOVÁ a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 34.

Tato charakteristika francouzské společnosti podle Durosella může být převedena i na problematiku českých společenských vrstev.⁵

Otto Urban zase charakterizuje českou společnost druhé poloviny 19. století jako naprosto oddělenou od šlechty, člení ji na česko-německou měšťanskou vrstvu a neurčitou dělnickou třídu vymezující se od ostatních vrstev prostřednictvím hnutí. Jiný pohled zase přináší americký historik Bruce M. Garver, který českou společnost člení na tři nezávislé celky: na českou „middle-class“, kterou reprezentovala životní situace obyvatel Královských Vinohrad, na „working-class“, neboli dělnický Žižkov a „rural society“, která se charakterizovala velikostí zemědělské držby a s tím spojenou výší daně.⁶

Z těchto popisů lze usoudit, že českou společnost můžeme rozdělit na hlavní dvě až tři skupiny. V každé z charakteristik se objevuje vrstva dělnická či zemědělská, poté zpravidla střední měšťanská a někdy také samostatně stojící aristokratická vrstva.

2.1 Bydlení

Města se v průběhu průmyslové revoluce diametrálně změnila. Velký příval venkovanů do měst měl za následek mimo jiné vznik chudinských čtvrtí s velmi špatnými hygienickými a bezpečnostními podmínkami. V Praze se jednalo o Pátou čtvrť, někdy zvanou také Josefov či Židovské město. Špatné podmínky měla vylepšit asanace, ukotvena asanačním zákonem 11. února 1893. Jejím výsledkem však bylo velmi nešetřné zdemolování města, které podnikatelům umožnilo ještě více zbohatnout, umělci se proti ničení architektury města bouřili např. podepsáním manifestu *Českému lidu*.⁷

Bydlení bylo v 19. století náročné. Většina obyvatel Prahy bydlela v pavlačových domech o jedné místnosti, chudé rodiny se několikrát do roka stěhovaly, často do stále horších podmínek. Bydlení o několika místnostech si mohly dovolit pouze zámožné měšťanské rodiny. Jejich příbytek zpravidla disponoval obývacím pokojem, ložnicí, někdy i pokojem pro děti a kuchyní. Ve velmi zámožných rodinách se objevoval i pánský

---

⁵ HORSKÁ, Pavla, Eduard MAUR a Jiří MUSIL. *Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha: Paseka, 2002, s. 221.

⁶ Tamtéž, s. 230–231.

⁷ LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK, Maria MACKOVÁ a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 43–44.

pokoj či pracovna a dámský pokoj. Karel Hynek Mácha, František Palacký či Sofie Podlipská byli jedni z osobností, které pracovním disponovali.⁸

2.2 Rodina

Pojem „rodina“ v 19. století znamenal muž, žena a děti. Nebylo výjimkou, že se manželé před svatbou neznali, sňatky se plánovaly s ohledem na majetek a společenské postavení. Žena nesměla ve společenském žebříčku po svatbě klesnout, naopak se pomocí muže mohla dostat i do vyšší vrstvy. Bezdětný pár byl zpravidla považován za neúplnou rodinu, jelikož mít děti bylo přirozené a zároveň i nutné, nemít děti byl dokonce i v některých případech důvod k rozvodu.⁹ Z tohoto je patrné, jak důležité bylo naplnit tradiční hodnoty rodiny, jelikož rozvody v 19. století nebyly vůbec běžné.

Láska v partnerství, jak ji známe dnes, byla pro páry v 19. století nepodstatná a založena na jednostranné dominanci muže. Vztahy rodičů k dětem byly převážně autoritativní.¹⁰ Emocionální pouto k dětem se začalo dostávat do popředí až ve druhé polovině 19. století. Otec znamenal v rodině autoritu a respekt, řídil domácnost, zastupoval rodinu ve společnosti. Fyzické tresty byly běžné, a dokonce doporučované pro mravní bezúhonnost dítěte. Nicméně ve vyšších a středních vrstvách se postupně začal objevovat odpor k fyzickému násilí, poprvé právě v průběhu 19. století.¹¹

2.3 Společenský život

Společenský život vedly výhradně střední a vyšší městské vrstvy obyvatelstva, pro něž byly tzv. vizity velmi důležitým prvkem společenské komunikace. Jedním z těchto prvků byly salony pražské zemské šlechty. Na těchto událostech se hovořilo francouzsky, později německy a probíral se český jazyk a literatura, z toho důvodu salony sehrály významnou roli v první fázi národního obrození. České salony se od francouzských lišily větší uzavřeností vůči nižším vrstvám. Pro otázku ženské emancipace se stala významná setkání u Staňků, která se po několika návštěvách Boženou Němcovou stala na krátký čas literárním střediskem majícím podobu salonu.¹² Čistě české

---

⁸ LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK, Maria MACKOVÁ a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 54–55.

⁹ Tamtéž, s. 146–147.

¹⁰ Tamtéž, s. 164.

¹¹ Tamtéž, s. 183.

¹² Tamtéž, s. 309–312.

salony se začaly pořádat až ve druhé polovině 19. století. Ženy byly i v tomto ohledu znevýhodněny, jelikož neznaly český jazyk tak dobře, aby v něm zvládly na úrovni komunikovat. Muži je považovali za nevzdělané, na nedostatek vzdělaných žen ale poukázala i Eliška Krásnohorská v *Ženských listech* roku 1877. Na české literární salony byla společnost způsobilá až ve chvíli, kdy disponovala kvalitní literaturou v českém jazyce. Ovládla je múza Anna Lauermannová-Mikschová, mezi jejíž orákula patřili např. Julius Zeyer či bratři Čapkové.¹³

2.4 Vzdělání

Vzdělanost obyvatelstva českých zemí nebyla rovnoměrná. Docházka do školy byla samozřejmostí až ve druhé polovině 19. století. Nižší sociální vrstvy potřebovaly děti jako pomocnou ruku při práci, střední a vyšší vrstvy zase veřejným školám příliš nedůvěřovaly. Dívky se převážně vzdělávaly doma. Základní dívčí vzdělání nicméně nebylo na stejné úrovni jako chlapecké. Důležitým faktorem při vzdělávání dívek byla finanční situace rodiny, která mohla dceru poslat do vyšší dívčí školy.¹⁴

Významnou úlohu v dívčím vzdělávání v první polovině 19. století sehrála Dobromila Rettigová se spiskem *Mladá hospodyňka v domácnosti, jak sobě počínati má, aby své i manželovy spokojenosti došla. Dárek dcerkám českoslovanským od Magdaleny Dobromily Rettigové*. Z obsahu je patrné, že spis cílil převážně na dívky z měšťanských rodin, jelikož pojednával o pohodlí, čistotě, ale i např. servírování jídla.¹⁵

Šedesátá léta 19. století byla z hlediska české národnostní otázky velmi významná, a dalo by se říct i revoluční, přesahující pochopitelně i do oblasti vzdělávání, potažmo vzdělávání žen. Začalo vycházet první ženské periodikum *Lada*, Vojtěch Náprstek začal pořádat pravidelné vzdělávací besedy pro ženy a přišel konečně také impuls k zakládání vyšších dívčích škol ve velkém. Zájem o tyto školy byl obrovský, což podporuje fakt, že v této době si již širší veřejnost začala uvědomovat důležitost ženského vzdělání.¹⁶

Dalším důležitým mezníkem bylo založení prvního dívčího gymnázia, o které se zasloužila Eliška Krásnohorská. Cesta k oficiálnímu schválení byla trnitá, jelikož

---

¹³ LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK, Maria MACKOVÁ a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 314–316.

¹⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 48.

¹⁵ Tamtéž, s. 51.

¹⁶ Tamtéž, s. 62–63.

gymnázium bylo chápáno jako příprava na vysokoškolské studium, tedy pro ženu naprosto zbytečné. I přes odmítavé postoje rovněž od vzdělaných mužů se 30. září 1890 poprvé otevřelo soukromé dívčí gymnázium Minerva, první v Rakousku-Uhersku.¹⁷

Ke sjednocení úrovně vzdělání mezi chlapci a dívkami došlo až před první světovou válkou, kdy se dívkám otevřely možnosti středoškolského vzdělání a v ojedinělých případech také vzdělání vysokoškolského.¹⁸

2.5 Ženy a literatura

Vzhledem k zaměření práce na ženské spisovatelky pocházející z měšťanského prostředí je vhodné alespoň stručně představit cestu žen do literatury v rámci tohoto prostoru. Společnost zaujímal vůči ženám-umělkyním přinejmenším zajímavý postoj. Zatímco první herečky a zpěvačky se tak trochu pohybovaly na okraji slušné společnosti, první malířky byly společností poměrně vážené. Snad za to může fakt, že výtvarné umění bylo považováno za jednu ze základních ženských dovedností. Postavení žen spisovatelek bylo neurčitelné. V době industrializace však veřejná literární činnost žen byla nežádoucí.¹⁹

Cesta žen k literatuře musela začít přes ženy-čtenářky. Těch zprvu nebylo mnoho, jejich počet se postupně zvyšoval v první polovině 19. století, nicméně i tak se jednalo pouze o dámy z vyšších vrstev. U žen byl typickým žánrem dopis. Mezi významné pisatelky dopisů můžeme zařadit např. Boženu Němcovou, či Sofii Podlipskou a její dopisy Jaroslavu Vrchlickému. Nesmíme opomenout také dopisy Karoliny Světlé adresované Janu Nerudovi.²⁰

Významným a populárním žánrem se staly vzpomínky, které ve druhé polovině 19. století ovládly německou literární sféru. V českých zemích však paměti Karoliny Světlé, Elišky Krásnohorské nebo Anny Kavalírové vyšly až v období první republiky, nicméně oproti dopisům a deníkům se lišily již poměrně jasným záměrem podělit se o ně s veřejností, což jim mohlo ubrat na autenticitě a spontánnosti. Literárně se projevit

---

¹⁷ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 67–68.

¹⁸ LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK, Maria MACKOVÁ a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 205–209.

¹⁹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 189–199.

²⁰ Tamtéž, s. 196–198.

mohly ženy také díky překladům, které se staly prakticky čistě ženskou disciplínou. A od překladů to již nebyl velký krok k románové tvorbě.²¹

2.6 Ženská emancipace

Ačkoliv se v průběhu 19. století sociální postavení ženy pozvolna měnilo, její role v partnerském a rodinném svazku byla matka a hospodyně. Ženy tak trávily svůj čas s dětmi a také s dalšími ženami, což vedlo k jejich spolčování a tím i později k ženské emancipaci.²² Pojem ženská emancipace se však jasné definice dočkal až v roce 1908 v *Ottově slovníku naučném*: „Dnešní výdělek mužův leckdy nepostačí kryti potřeby četnější rodiny. Mimo to některé ženy jsou přímo puzeny vnitřní nutností k samostatné zodpovědné práci, jež teprve vlivem svým vypracovává celou osobnost.“²³ Z této definice je jasné patrné, že jako primární důvod ženské emancipace se považovalo nedostatečné finanční zabezpečení rodiny ze strany muže.

Feminismus jako takový vznikl již v roce 1772, kdy francouzský katolický duchovní Antoin Léonard Thomas chtěl ve své knize *Esej o povaze, mravech a duchu žen v rozličných stoletích* dokázat, že ženy jsou schopné stejných aktivit jako muži, pokud jim v tom nebude bránit společnost. Právě to byl i důvod, proč se ženy v českých měšťanských kruzích začaly poprvé společensky angažovat skrze ženská dobročinná sdružení. Tyto aktivity totiž nijak neohrožovaly muže v jeho společenském postavení. Nejvýznamnější ženou mezi pražskými filantropkami byla bezpochyby Marie Riegrová.²⁴

Ženská emancipace v Čechách měla poměrně odlišnou podobu od západních zemí Evropy. Situaci zde měnilo právě probíhající národní obrození, z toho důvodu muži začali brát ženu jako vhodnou spolupracovnici pro propagování vlastenectví.²⁵

První kroky v ženské emancipaci učinili v českých zemích Karel Slavoj Amerling a po něm Vojtěch Náprstek. Ženy si začaly více uvědomovat svoji hodnotu a povinnosti

---

²¹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 203–204.

²² LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK, Maria MACKOVÁ a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 167.

²³ HORSKÁ, Pavla, Eduard MAUR a Jiří MUSIL. *Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha: Paseka, 2002, s. 230.

²⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 229–231.

²⁵ Tamtéž, s. 236.

k vlasti, nicméně stále se držely, dalo by se říci, sekundární role. Vlastenectví přejímaly jako nutnost starat se o vlasti oddaného manžela, vytvořit mu harmonický domov a porodit mu děti.²⁶

Nejvýznamnější český feministický spolek byl Americký klub dam Vojtěcha Náprstka. Ten, podobně jako Antoin Thomas, prohlašoval, že ženy jsou stejně schopné jako muži a mohou vykonávat i stejné profese. Karolina Světlá, kněžna Jenny Taxisová a Sofie Podlipská dokonce Náprstkovi napsaly děkovný dopis s třemi sty podpisy žen. Členkami Amerického klubu dam byly pochopitelně ženy z vysoce postavených rodin, jako Sofie Podlipská, Karolina Světlá, Eliška Krásnohorská, Marie Riegrová-Červinková a další.²⁷

Nová generace feministek se přihlásila o slovo na přelomu 70. a 80. let 19. století. Jednalo se o dívky ze zámožných, vysoce postavených rodin, s vyšším dívčím vzděláním ze soukromé školy, které ačkoliv byly tradičně vychovány k domácím pracím a starosti o manžela, uvědomovaly si již více svoji hodnotu. Představitelkami této generace byly např. sestry Braunerovy, Anna Lauermannová-Mikschová, Anna Bayerová a Marie Červinková-Riegrová.²⁸

Cesta žen k povolání byla pochopitelně také zdlouhavá. Sofie Podlipská v *Listech staré vychovatelky* podněcuje mladé ženy, které z nějakého důvodu nejsou provdané, aby využily svůj potenciál a uživily se samy prací. Jednalo se však o čistě ženské profese jako vychovatelka dětí, ošetřovatelka, zřídka i účetní. U provdaných žen byla profesní dráha pro muže ponižující, poukazovala na to, že muž není schopen rodinu uživit.²⁹ Názor, že žena, která pracuje, tak činí pro svůj osobní rozvoj, byl stále ještě nepřipustný, protože ženským údělem zůstávalo rození dětí a starost o domácnost a blaho manžela.

Ačkoliv v 70. letech 19. století probíhala ve Francii „první krize maskulinity“, v českých zemích stále ještě i ženy podporovaly myšlenku, že ženské hlavní působiště je domácnost a primárním údělem ženy je starat se o rodinu. Mezi muži převládal strach z ženské expanze do ryze mužských profesí. To potvrzuje i osud Anny Bayerové, která studovala lékařskou fakultu v Curychu a dokončila ji v Bernu. V Čechách se však nedočkala uplatnění, ačkoliv absolvovala stáže v Bernu, Paříži i Baden-Badenu. Uchýlila

---

²⁶ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 237–238.

²⁷ Tamtéž, s. 239–241

²⁸ Tamtéž, s. 249.

²⁹ Tamtéž, s. 251–252.

se tedy do Bernu, kde působila jako lékařka ženských a dětských nemocí a tuberkulózy. Studium na českých vysokých školách umožnil ženám až výnos ministerstva z 23. března roku 1897.³⁰ První požadavek volebního práva pro ženy vznesl Vojtěch Náprstek již roku 1887, nicméně byl zamítnut. První politická strana, která volební právo pro ženy zahrnula do svého programu, byla sociální demokracie v roce 1897, tedy o deset let později.³¹

Pokud bychom tedy měli shrnout situaci v českých zemích v tzv. dlouhém 19. století, můžeme bezpochyby říci, že přineslo mnoho změn, které přispěly k zformování společnosti do takové, jakou ji známe dnes. Lidé se pomalu začínali orientovat na vlastní blahobyť, především díky postupnému odkloňování od víry a rozvíjejícímu se obchodu, měšťanská vrstva se snažila skrze majetek vyšplhat po společenském žebříčku, a přiblížit se tak aristokratickým vrstvám, a vzdělání se postupně začalo zpřístupňovat pro všechny vrstvy obyvatel. Společnost se začala seznamovat s novými pojmy jako konzum, volný čas či ženská emancipace.

---

³⁰ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 258–263.

³¹ Tamtéž, s. 268–269.

3 Karolina Světlá

Pro pochopení toho, jak Karolina Světlá charakterizovala pražské měšťanské prostředí, je nezbytné představit také její život, zdůraznit důležité události, které pomohly zformovat osobnost, jakou Karolina Světlá bezpochyby byla a jak na svět, jako takový, pohlížela.

3.1 Dětství a první spisovatelské počiny

Karolina Světlá, vlastním jménem Johana Rottová, se narodila 24. února 1830 do staropražské obchodnické rodiny. Otcova linie pocházela z dříve velmi váženého rodu, což se však změnilo v době pobělohorské, kdy význam rodiny upadl. Matčina strana měla česko-německý původ a její členové byli horliví vyznavači katolické víry. Oproti tomu příbuzní z otcovy strany se jen naoko hlásili ke katolické víře a tajně uctívali památku Mistra Jana Husa. V rodině tak docházelo k náboženským střetům, které však Johana v dětství velmi ráda poslouchala, byly jí totiž předkládány dva rozdílné pohledy na českou národní minulost.³²

Rottovi žili na Starém městě v Poštovské ulici³³, která nepatřila mezi vznešené části Prahy, nacházela se však na rozhraní Starého Města a rozestavěného Nového Města. Johana při svých toulkách městem proto často zavítala i do honosných ulic Nového Města, avšak cítila se v tomto pražském „*beau monde*“³⁴ nepřátelsky. Po staré Praze chodila na procházky se svým otcem společně s o tři roky mladší sestrou Žofií.³⁵ Otec jim při toulkách vyprávěl staré příběhy Prahy, které později Johana sepsala v díle *Pod starými krovky*, dále pak navštívili místo, kde býval stánek muže zvaného Černý Petříček, poté zavítali na dobytčí trh a k domu „U Pěti zvonečků“. Jindy je cesta zavedla na Malou Stranu, kde Johanu upoutal dům bratří Nattererů a palác šlechtičny, známé dnes jako „paní Hlohovská“.³⁶

Nelze pochybovat o tom, že největší výchovný vliv měl na mladou Johanu její otec, Eustach Rott. Měl smysl pro spravedlnost a vždy upozorňoval na bezpráví, zvláště

---

³² ŠPICÁK, Josef. *Karolina Světlá*. 3., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1980, s. 13–15.

³³ Poštovská ulice dnes nese název Karoliny Světlé.

³⁴ V překladu vznešený, elegantní svět.

³⁵ Později též známou spisovatelkou Sofií Podlipskou.

³⁶ NOVÁKOVÁ, Teréza. *Karolina Světlá, její život a její spisy*. Praha: Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých, 1890, s. 12–13.

na to páchané na bezbranných a chudých. Ukazoval také dcerám jak krásu zámožných částí města, tak staré domy chudých lidí, díky čemuž dívky viděly skutečnou podobu světa, dokázaly se na něj dívat kriticky a nevidět pouze to dobré či špatné.³⁷

Johanina touha psát se zrodila již při jejím nástupu do školy, kde však byla velmi nešťastná, sama tyto pocity popisuje ve svých *Upomínkách*: „Ano, byla jsem odsouzena chodit do školy, neb to, co jest největším pro mládež dobrodiním na celé ostatní zeměkouli, vychování a vzdělání, značilo pro české dítě tehdáž cosi hrozného: odcizení se všemu tomu, co mu bylo dosud drahé, milé, posvátné, přetvoření se v bytost nevděčnou, pohrdající zemí, z níž se zrodila, kteráž rodiče její živila, zapírající jazyk, v němž mysliti se naučila, v němž marně jí zůstavili předkové poklady duševní ceny nevyrovnané, posmívající se otcí svému, hanbící se za původ svůj“.³⁸ Na papír sepsala své myšlenky, ten se ale dostal do rukou učitele, který usoudil, že Johana má spisovatelský talent. To se však u dívky nesmělo tolerovat, a tak byla ze školního ústavu vyloučena a vyučovala se již pouze domácím pracím.³⁹

Johana tento čin považovala za zradu a nespravedlnost, bez knih neviděla v životě smysl. Tato událost v její mysli vyvolala úvahy nad tím, proč žena nemá stejné možnosti vývoje jako muž, a jak by se dal svět změnit, aby v něm byl každý člověk šťastný.⁴⁰ Její otec viděl, že je dcera nešťastná a vše se v ní bouří, donutil ji však složit slib, že již nikdy na pero nesáhne.⁴¹

Díky kmotře se Johana dostala ke kvalitním německým autorům, jako byli např. Fridrich Schiller, Johann W. Goethe či Johann G. Herder. Začala pociťovat potřebu najít vzor. Jednou potkala ve Stromovce Bernarda Bolzana, jenž ji tak ovlivnil, že se později promítl v dílech *Nemodlenec* a *Zvonečková královna*.⁴²

3.2 Petr Mužák a seznámení s Boženou Němcovou

Petr Mužák, kterého rodina Rottova pozvala do rodiny jako domácího učitele hudby, byl mladý venkovský student, pocházející ze Světlé pod Ještědem. Kromě výuky hry na klavír seznamoval Johanu také se současným českým životem, poznávala díky

---

³⁷ DUB, Ota. *Karolina Světlá*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1975, s. 12.

³⁸ SVĚTLÁ, Karolina. *Upomínky*. Praha: J. Otto, 1901, s. 127.

³⁹ ŠPIČÁK, Josef. *Karolina Světlá*. 3., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1980, s. 19–20.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ DUB, Ota. *Karolina Světlá*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1975, s.16–17.

⁴² Tamtéž.

němu také všechny významné představitele tehdejší české literatury.⁴³ Světlá se tak ještě více utvrdila ve svém názoru na otázku češství. Důležitým a revolučním momentem v rodině Rottových byl ten, kdy otec Eustach dovolil rodině zúčastnit se plesu na Žofině, pořádaného na počest Slovanského sjezdu v červnu roku 1848. Petr Mužák byl v té době již Johanin snoubenec.⁴⁴

Do rukou se Johaně konečně začaly dostávat také české knihy, z nichž nejvíce na ni zapůsobily ty od Karla Jaromíra Erbena, Jana Erazima Vocela, Karla Hynka Máchy, Josefa Kajetána Tyla a také Boženy Němcové.⁴⁵ Právě s Němcovou ji Mužák seznámil a staly se z nich blízké přítelkyně. Ačkoliv jejich přátelství nemělo příliš dlouhého trvání, měla na ni Němcová velmi kladný vliv. Světlá v ní měla vzor v boji o ženská práva, obě pociťovaly nedostatečnost vzdělání českých žen.⁴⁶

3.3 Vstup do literatury

Za Petra Mužáka se Johana v roce 1852 provdala. O rok později se manželům narodila dcera, kterou pojmenovali po kmotře Němcové, Božena. O několik měsíců později však dcerka zemřela.⁴⁷ Johana se po dceřině smrti dostala do těžké deprese, ze které jí pomohla rada snoubence její sestry, doktora Podlipského, aby se věnovala činnosti, která ji duševně zaměstná. Johana tedy začala znovu psát. Vznikla tak francouzsky psaná novela, příběh v dopisech o dívčí lásce.⁴⁸

Na začátku roku 1858 mladí čeští spisovatelé v čele s Vítězslavem Hálkem sbírali literární příspěvky pro almanach *Máj*. Díky zásahu Žofie Podlipské se Johanina tvorba dostala právě k Vítězslavu Hálkovi,⁴⁹ čímž se Johana připojila k literárnímu úsilí májovců.⁵⁰ Francouzská novela se dočkala přeložení do češtiny a nesla název *Dvojí probuzení*. Johana se však bála podepsat ji svým jménem pro případ, kdyby novela

---

⁴³ ŠPIČÁK, Josef. *Karolina Světlá*. 3., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1980, s. 24–25.

⁴⁴ DUB, Ota. *Karolina Světlá*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1975, s. 19.

⁴⁵ ŠPIČÁK, Josef. *Karolina Světlá*. 3., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1980, s. 25–26.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ DUB, Ota. *Karolina Světlá*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1975, s. 20.

⁴⁸ ŠPIČÁK, Josef. *Karolina Světlá*. 3., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1980, s. 27.

⁴⁹ DUB, Ota. *Karolina Světlá*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1975, s. 20–21.

⁵⁰ HOMOLOVÁ, Květa, ed. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 256.

almanachu uškodila. Vznikl tedy pseudonym Karolina Světlá. *Světlá* odkazuje na rodiště jejího manžela a jméno *Karolina* je po Johanině neteři.⁵¹

Na počátku 60. let 19. století se Johana sblížila s Janem Nerudou. Ten jí poskytl velmi cenné literární rady, což jí mimo jiné velmi pomohlo umělecky dozrát, nicméně jejich sblížení přerostlo později i do roviny citové. Vztah byl po čtyřech letech ukončen ze strany Karoliny Světlé.⁵²

3.4 Zbývající část života

Roky života Karolina trávila především literární tvorbou a společenskými událostmi, angažovala se rovněž v otázce ženského hnutí. V roce 1871 založila *Ženský výrobní spolek český*, který fungoval po dobu dvaceti let.⁵³ Ukázala společnosti, jak a proč ženu emancipovat a mladým ženám zase pomáhala tak, že je povzbuzovala k tvorbě a vzdělání. Příkladem může být např. spisovatelka Eliška Krásnohorská.⁵⁴ Spolu se sestrou Žofíí zakládaly další instituce zaměřené na emancipaci žen. Zasloužily se také o založení dívčího gymnázia Minerva, prvního ve střední Evropě.⁵⁵

Právě kvůli vytrvalé práci na literatuře se u Světlé objevila oční choroba, pravděpodobně šlo o odchlípnutí sítnice. Musela se tedy vzdát aktivního společenského života, ale především přestat psát. Tvořit jí však pomáhala ošetřovatelka a důvěrnice Anežka Čermáková-Sluková, která zapisovala vše, co jí Světlá nadiktovala. S nepříjemným onemocněním Karolině pomohl až profesor Josef Schöbl, kterému se podařilo zachovat alespoň částečně Karolinin zrak.⁵⁶

V roce 1891 zemřel Petr Mužák a Světlá byla odkázána na péči ošetřovatelky Anežky. Karolina Světlá zemřela ve spánku 7. září 1899 svém bytě v Praze na Karlově náměstí.

---

⁵¹ NOVÁKOVÁ, Tereza. *Karolina Světlá, její život a její spisy*. Praha: Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých, 1899, s. 40.

⁵² DUB, Ota. *Karolina Světlá*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1975, s. 22–23.

⁵³ NOVÁKOVÁ, Tereza. *Karolina Světlá, její život a její spisy*. Praha: Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých, 1899, s. 48.

⁵⁴ Tamtéž, s. 49.

⁵⁵ DUB, Ota. *Karolina Světlá*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1975, s. 27.

⁵⁶ Tamtéž, s. 37–38.

3.5 Dílo z pražského měšťanského prostředí

Na tematiku pražské měšťanské společnosti se Karolina Světlá zaměřovala prakticky celé své literárně činné období. Nejvýrazněji se však tomuto prostředí věnovala v letech 1858–1866.⁵⁷ V tomto období vznikly např. rozsáhlé autobiografické práce *První Češka* (1861) a *Na úsvitě* (1864), dále povídky *Několik archů z rodinné kroniky* (1862) a *Ještě několik archů z rodinné kroniky* (1863). Námětem pro tyto povídky byly Světlé osobnosti z otcova příbuzenstva, které, oproti příbuzným z matčiny strany, udržovaly evangelickou víru.⁵⁸ Další díla pojednávající o společnosti, ve které byla malá Johana vychovávána, jsou *Sestry a Společnice* (obě 1859), *Líbánky koketiny*, *Zamítání*, *Za májového večera* (vše 1860), *Několik dní ze života pražského hejska* (1863), *Z tanečních hodin* a *Drama zbořeného domu* (obě 1866).⁵⁹

V následujícím období vymezeném lety 1867–1878 se Světlá zaměřila převážně na díla z Podještědí. Nicméně i z námětu staré Prahy vznikla díla *Poslední paní Hlohovská* (1870), zachycující období vlády Josefa II., dále *Zvonečková královna* (1872), která hlavní myšlenkou souvisí s *Poslední paní Hlohovskou* a pojednává zase o období pojosefínském a povídka *Černý Petříček* (1871), která zachycuje život pražských handlířů na koňském trhu. Z prostředí pražských vyšších vrstev jsou díla *Dcera pouště* (1867) a *Deborah* (1877).⁶⁰

Od roku 1878 se autorčina staropražská próza zaměřila na práce převážně kratšího rozsahu. Jedná se o povídky *Škapulíř* (1889), *Mladá paní Zapletalová* (1882), *Dcera otce svého*, *Motýl* (obě 1884), *Na košatkách* (1885) a novely *Tonoucí růže* (1879) a *Zasnoubení* (1880).⁶¹

---

⁵⁷ Vycházíme-li z rozčlenění tvorby Karoliny Světlé podle L. Čecha (*Karolina Světlá: obraz literárně historický*)

⁵⁸ HOMOLOVÁ, Květa, ed. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 256.

⁵⁹ ČECH, Leander. *Karolina Světlá: obraz literárně-historický*. Telč: Emil Šolc, 1907, s. 47.

⁶⁰ Tamtéž, s. 48–49.

⁶¹ Tamtéž, s. 49–50.

4 Anna Maria Tilschová

4.1 Život

Anna Maria Tilschová se narodila 11. listopadu 1873 na pražském Novém Městě jako jediná dcera advokátu Josefu Tilschovi a jeho druhé ženě Růženě. Její rodina patřila k vyšší kultivované staropražské vrstvě (mezi jejími předky nalezneme např. Ferdinanda Urbánka, jednoho z nejštědřejších mecenášů Národního divadla).⁶² Brzy po jejím narození se rodina přestěhovala z Václavského náměstí do nárožního domu na rozhraní ulic Mariánská a Bredovská. Tento dům byl s životem A. M. Tilschové úzce spjat a prakticky nikdy ho úplně neopustila – i po otcově smrti chodila alespoň navštěvovat dvůr a vzpomínat.⁶³

Anně Marii se dostalo velmi důkladného vzdělání, ke kterému ji vedl otec. Studovala na vyšší dívčí škole, kde byla obklopena vzdělanými přáteli, jako byli např. lingvisté Hynek Mejsnar, Václav Mourek, pedagog Jan Lepař, kreslíř Petr Mužák⁶⁴ a mnoho dalších. Prvním seznámením s literaturou jí byla bohatá knihovna jejího otce, ale velký vliv na ni mělo také období, ve kterém vyrůstala. V české literatuře totiž právě docházelo ke střetu doznívajícího romantismu a nově nastupujícího realismu a naturalismu.⁶⁵

Zhruba ve čtrnácti letech napsala první novelu *Všemu navzdory*, později přispívala do školního časopisu *Jarní Květy* a začala rozepisovat první naturalistický román *Dvojitou touhu*, který však nedokončila.⁶⁶

V roce 1895 se provdala za bratrance, advokáta Emanuela Tilsche, později profesora na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Po svatbě se zapsala na Filozofickou fakultu, což na její duchovní vývoj mělo obrovský vliv. Nacházela se zrovna v době vzdělanostního vzestupu a jejím učitelem byl T. G. Masaryk. Ve společnosti právě docházelo ke konfliktu mezi starou konzervativní generací a mladou generací kolem T. G. Masaryka. V Anně Marii se tak začal projevovat odpor k měšťáctví, čemuž napomohlo i nahlédnutí do zákulisí univerzitního života.⁶⁷

---

⁶² KRÁTKÁ, Petra. *Český PEN-klub v letech 1925-1938*. Praha: Libri, 2003, s. 101.

⁶³ HEŘMAN, Miroslav. *Anna Maria Tilschová*. 1. vyd. Praha: Min. inf. a osv., 1949, s. 9–10.

⁶⁴ Manžela Karoliny Světlé.

⁶⁵ HEŘMAN, Miroslav. *Anna Maria Tilschová*. 1. vyd. Praha: Min. inf. a osv., 1949, s. 13–14.

⁶⁶ Tamtéž, s. 14.

⁶⁷ Tamtéž, s. 15–18.

Významný vliv na tvorbu Tilschové měl i Spolek výtvarných umělců Mánes a jeho měsíčník *Volné směry*.⁶⁸ Anna Maria se přímo zamilovala do výtvarného umění, což se v jejích pozdějších pracích projevuje zachycením obrazů a nálad, které si ve zrakové paměti uchovala. Jejího uměleckého ducha rozvíjel také První společenský klub Slavie U Nováků ve Vodičkově ulici. Po večerech si navzájem recitovali Březinovy verše, debatovali o moderním francouzském malířství či o problémech klasicismu a akademismu.⁶⁹

V roce 1833 byla po rezignaci Karla Čapka zvolena do čela PEN-klubu, který vedla až do roku 1938. Zároveň také řídila Společnost Boženy Němcové a podílela se na práci v Ženské národní radě.⁷⁰

V srpnu roku 1912 Annu Marii postihla otřesná událost, její muž Emanuel Tilsch spáchal sebevraždu. Zdrčená A. M. Tilschová hledala útěchu v literatuře podobně jako Karolina Světlá po ztrátě dcery. Nedlouho poté přichází také o svého otce, dva bratry a zetě. Do života jí vstupuje však ještě další hrůzná událost, a to první světová válka, která v již tak citově zlomené Anně Marii zanechává hlubokou stopu.⁷¹

Ačkoliv většinu života trávila v rodné Praze, byla A. M. Tilschová také poměrně vášnivou cestovatelkou. V roce 1918 navštívila Indii a později, v roce 1930 podnikla cestu až za oceán, do Ameriky. Z těchto cest se snažila ve svých dílech zachytit každý vjem, ale nedočkala se příliš velkého ohlasu.⁷²

Druhá světová válka bezpochyby zasáhla i Annu Marii Tilschovou. S trápením z téměř apokalyptické situace ve světě se znovu vyrovnávala psaním. V dílech se ovšem již naplno oprošťuje od skepse a negativity a snaží se psát na vlně optimismu.⁷³

Za rozsáhlé umělecké dílo byla v září roku 1947 předsedou vlády jmenována národní umělkyní. Anna Maria Tilschová zemřela dne 18. června 1957 ve věku 84 let na Dobříši.

---

⁶⁸ HOMOLOVÁ, Květa, ed. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 299.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ KRÁTKA, Petra. *Český PEN-klub v letech 1925-1938*. Praha: Libri, 2003, s. 101.

⁷¹ HEŘMAN, Miroslav. *Anna Maria Tilschová*. 1. vyd. Praha: Min. inf. a osv., 1949, s. 28–30

⁷² Tamtéž, s. 54–56.

⁷³ Tamtéž, s. 64.

4.2 Vstup do literatury a staropražská tvorba

Poprvé se její drobná próza objevila v listopadovém čísle *Besed Času* v roce 1901 pod pseudonymem Anna Maria.⁷⁴ Její díla byla zprvu impresionistická, mezi taková patří *Sedmnáct povídek* (1903) a cyklus *Na horách* (1905), pojednávající o krajinných i lidových dojmech z návštěvy Hlinecka.⁷⁵

Za začátek její literární kariéry můžeme však považovat až román *Fany*, vydaný roku 1915, který začala psát ještě před tragickou smrtí manžela. Po první světové válce nastává v autorčině tvorbě přelom. Od skepse, která provázela román *Fany* se snaží A. M. Tilschová v nových dílech zachytit více rysů postav než jen ty záporné a také boj člověka za lepší společenský řád.⁷⁶ Tento zlom se objevuje v dílech *Stará rodina* (1916) a *Synové* (1918), v nichž zaznamenala složitou analýzu rodinných a mezigeneračních vztahů, podobně jako Thomas Mann v *Buddenbrookových* či John Galsworthy v *Sáze rodu Forsytů*. Při krátkém odklonění se od problematiky patricijských staropražských rodin vzniká román *Haldy* (1923), který zachycuje společenský a mravní přerod způsobený válkou, konkrétně na území Ostravska, kde sama A. M. Tilschová jistou dobu pobývala. Ve třicátých letech se znovu vrací do staropražských vrstev romány *Alma mater* (1933) a *Matky a dcery* (1935) a vydává také biografické dílo *Orlí hnízdo* (1942).⁷⁷ Do biografických prací můžeme zařadit rovněž třídílný *Babylon*, který pojednává o historii domu na rozhraní ulic Bredovká a Mariánská, ve kterém Anna Maria strávila dětství.⁷⁸

---

⁷⁴ KREJČÍ, Karel. *A.M. Tilschová*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1959, s. 5.

⁷⁵ NOVÁK, Jan Václav a Arne NOVÁK. *Přehledné dějiny literatury české: od nejstarších dob až po naše dny*. 4. přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Promberger, 1936–1939, s. 1043–1044.

⁷⁶ HEŘMAN, Miroslav. *Anna Maria Tilschová*. 1. vyd. Praha: Min. inf. a osv., 1949, s. 28–32.

⁷⁷ MOLDANOVÁ, Dobrava. *Studie o české próze na přelomu století*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta UJEP, 1993, s. 104.

⁷⁸ KREJČÍ, Karel. *A.M. Tilschová*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1959, s. 21.

5 Analýza děl

Praktická část práce se zaměřuje na analýzu děl *Zvonečková královna*, *Černý Petříček* a *Mladá paní Zapletalová* Karoliny Světlé a romány *Fany* a *Matky a dcery* Anny Marie Tilschové. Rozbor těchto textů navazuje na informace a vychází z teoretické části práce. Analýza se zaměřuje na víceméně shodná hlediska, jako v první kapitole teoretické části, tedy bydlení, rodinné poměry a vztahy, společenský život, vzdělání a ženské postavení obecně. V závěru jsou pak daná díla porovnána navzájem s cílem zachytit také rozdíly mezi autorkami, které si jsou tvorbou blízké, avšak dobově je dělí několik desítek let.

Zvonečková královna Karoliny Světlé, ačkoliv se jedná o dílo zaměřené spíše na problematiku katolictví a osvícenství, poskytuje i tak dostatečnou charakteristiku pražské měšťanské společnosti. Co se týče časového ukotvení, toto dílo je zasazeno do období na přelomu 18. a 19. století, kdy v českých zemích byl aktuálním tématem toleranční patent, revoluce a osvícenství. Tento román potvrzuje hned několik tvrzení z teoretické části. Tradičním zástupcem měšťana je ve *Zvonečkové královně* paní Nepovolná, pocházející ze staroměšťanské rodiny. Naproti tomu stojí klasická aristokratická rodina císařského královského komisaře von Natterera.

Černý Petříček je zakotven v oblasti Koňského trhu v první polovině 19. století. Téma víry již nezaujímá dominantní postavení, vystupuje zde spíše problematika žen a také vztah rodičů a dětí a určité způsoby jejich výchovy. *Černý Petříček* nezobrazuje typickou postavu měšťana, jako tomu je v případě *Zvonečkové královny*, nicméně v pražské měšťanské společnosti se příběh i přesto odehrává a poskytuje dostatek podnětů k analýze.

Povídka *Mladá paní Zapletalová* se odehrává v prostředí Uhelného trhu v centru Prahy, kde pan Zapletal, staropražský měšťan, vlastnil obchod v domě „u Točinských“. Ačkoliv zde vystupuje menší množství postav, lze i přesto charakterizovat povahu společnosti v Praze ve 30. letech 19. století, především vztah mezi měšťanskou a aristokratickou vrstvou, a také zachytit jisté změny ve srovnání s díly *Zvonečková královna* a *Černý Petříček*.

Román *Fany* spisovatelky Anny Marie Tilschové není konkrétně časově ukotven, nicméně z určitých prvků můžeme časové období alespoň přibližně odhadovat. Fany, čtrnáctiletá dívka, navštěvovala školu s ostatními měšťanskými dívkami, dále zde také vystupuje několik žen, které se za celý život neprovdaly. Z hlediska vývoje společnosti lze usuzovat, že časové zakotvení příběhu je přibližně od druhé poloviny 19. století. Román zachycuje život a vývoj pražské měšťanské rodiny po dobu asi 15 let.

Poslední román *Matky a dcery* Anny Marie Tilschové je nejrozsáhlejší z rozebíraných děl. Nesledujeme již životy vyšší pražské vrstvy, ale děj se zaměřuje na zemskou rodinu Křížů, kterou, stejně jako mnoho jiných majetnějších rodin, pohltila podnikatelská éra druhé poloviny 19. století a její postupný úpadek. A. M. Tilschová v románu zaznamenala život Hany a její rodiny po dobu zhruba 30 let. Jelikož román zachycuje i rozpad monarchie a vznik první republiky, je možné si povšimnout rapidních změn, které se ve společnosti na přelomu století udály.

5.1 Bydlení

Děj *Zvonečkové královny* se odehrává v centru Prahy. Na stav obydlí je kladen důraz hned z počátku, kdy je poměrně obsáhle popsán dům „U pěti zvonečků“, který byl v té době velkolepý: „*Dům „U pěti zvonečků“ slymul po městě svou památnou nádhernou výstavností*“.⁷⁹ Měšťanská rodina Nepovolných si tedy žila velmi honosně, dalo by se říci na podobné úrovni, jako aristokratická vrstva. Náročný dům komisaře von Natterera nebyl blíže charakterizován, nicméně dle osvětlení, které bylo v té době přepychem, lze usuzovat, že také nebyl skromný a odpovídal majetkovému i společenskému postavení c. k. komisaře von Natterera.

Černý Petříček je zakotven v oblasti Koňského trhu, dnes Václavského náměstí. Celý prostor od sochy sv. Václava až po Můstek byl lemován dřevěnými stánky se zbožím. Většina prodejců k večeru stánky sklízela a odcházela domů, nicméně Černý Petříček s mladším bratrem Františkem ve stánku bydleli. Ve „*stánku, kde vedle krby krom postele a truhly, zároveň za pohovku sloužící, jiný nábytek již místa neměl*“.⁸⁰ Žili tedy velmi skromně, Koňský trh totiž bylo v té době místo špinavé a osamělé. Hospody

---

⁷⁹ SVĚTLÁ, Karolina. *Zvonečková královna*. 10. vyd. Praha: L. Mazáč, 1940, s. 14.

⁸⁰ SVĚTLÁ, Karolina. *Černý Petříček*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1959, s. 31.

byly zařízené převážně pro venkovany, měšťané do nich zpravidla nikdy nechodili. Většina domů byla nízká, jednalo se o splepené domky vystavěné nemajetnými lidmi na spáleništi po bojích s Prusy z 18. století.

Venkov je oproti Praze charakterizován pozitivněji, což lze od Karoliny Světlé očekávat. Využila zde přirovnání k chovu hospodářských zvířat: „*Na kalu opodál šplouchají se kachny, nic nedbajíce velikého svátku. Ano, kde je voda, tam se drůbež daří, vyvede se zcela jinak než u „Beránka“ na dvoře, ač se tam po krk máchá v ovse. Ejhle, tu i kvočna s kuřaty, mnoho-li pak jich má? Deset, dvacet, jedenadvacet, kdo by to byl řekl! Panímamince vylíhlo se letos jen šest, a ta jsou ještě nějaká mrňavá, vodi je slepice do maštali mezi koně, každou chvíli na některé depsnou.*“⁸¹

V povídce *Mladá paní Zapletalová* není prostředí a obydlí velmi rozsáhle charakterizováno. Dům i obchod pana Zapletala, ve kterém se svojí ženou paní Zapletalovou bydlel, se nacházel v centru staré Prahy na Uhelném trhu. Pan Zapletal si však žil velmi nad poměry, jelikož si jako měšťan mohl dovolit zařídit sídlo co do vkusu urozené manželky. Dal jí upravit arkýř „*odkud bylo vidět nejen na tržiště, nýbrž ještě do šesti jiných ulic*“⁸² Nábytek byl vyroben z nejkvalitnějších materiálů, reprezentoval tak šlechtické postavení mladé paní Zapletalové (nad lenochem visel v podobě koruny rovněž rodinný erb), a také zbytek nábytku „*byltě sice vkusu více měšťanského a zvyklostem stavu toho přiměřenější, avšak taktéž velice důkladný, ze vzácného dřeva vyrobený a drahými látkami povlečený.*“⁸³

Román *Fany* se většinu děje odehrává ve vile, pravděpodobně se nacházející v blízkosti Prahy. Pražské obydlí rodiny Daňků a Meissnerů není nijak charakterizováno. Naproti tomu letní sídlo je velmi dopodrobna popsáno, především zahrada, která je oblíbená u všech členů rodiny. A. M. Tilschová věnovala velkou pozornost detailům při popisování nábytku a zahrady, tedy lze předpokládat, že si rodina na majetku a vzhledu obydlí nechávala velmi záležet. Vilu charakterizovala autorka jako: „*bez opravdového vkusu, ale přece dohromady všecko bylo i ladné i krásné, pro ony nesčetné doteky těch lidí, kteří je čistili, chránili, o ně pečovali a celý život mezi nimi chodili.*“⁸⁴ Podrobně

⁸¹ SVĚTLÁ, Karolina. *Černý Petříček*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1959, s. 99–100.

⁸² SVĚTLÁ, Karolina. *Pod starými krovky: črty z pražského života*. V Praze: J. Otto, 1922, s. 260.

⁸³ Tamtéž, s. 260–261.

⁸⁴ TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Fany*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1956, s. 20.

popsán je také byt tety Léoni, který byl špinavý, tmavý, neútulný, tedy reflektující finanční situaci a zkažené charaktery jeho obyvatel. Nicméně vzhledem k tomu, že Poldy měla vlastní pokoj a rodina měla k dispozici také služku, což u nižších vrstev obyvatelstva bylo nedosažitelné, žila si tato rodina i přesto nad poměry.

Hlavním místem dějiště románu *Matky a dcery* je hospodářství na předměstí Prahy. Dům se v průběhu let prakticky nezměnil. Atmosféru mu dodávala energická matka, bývalá zpěvačka. Nábytek nebyl zařízen v moderním stylu, rodina se o nábytek nestarala a nechala ho chátrat. Charakteristice pražského bytu Hany a Martina autorka nevěnovala příliš pozornosti, nicméně jistý vývoj lze pozorovat. Kupříkladu si již rodina mohla dovolit topit ve všech místnostech bytu, přičemž dříve se topilo především v pokojích, ve kterých rodina trávila nejvíce času, v některých případech pouze v kuchyni. Z bydlení je možné velmi dobře usuzovat povahu majitele, například Anselm Čermák, podvodnický obchodník, který zbohatl na naivitě druhých, kteří se u něj zadlužili, měl byt zařízený kýčovitě, nevkusně ale velmi honosně. Naproti tomu rodina Křížů, lidí, kteří byli zapáleni jen do svých koníčků a zájmů, a o nic jiného se nestarali, odpovídal také nábytek a jeho stav, který nikdo nevyměnil, ani neopravil, a tak chátral, podobně jako celá rodina.

5.2 Rodinné vztahy

Rodinné vztahy zde vystupují nad vším ostatním. Na základě příběhu paní Nepovolné můžeme potvrdit, že vztah mezi rodiči a dětmi nebyl založen na emocích a lásce. Sama paní Nepovolná byla provdána za zámožného strýce, svou dceru poté provdala za muže, kterého jí sama vybrala. Se svou vnučkou pak manipulovala ke splnění cílů, které jí vytyčil jezuitský otec Inocenc. Vnučka Xavera plnila přání babičky spíše ze strachu a autority než z nějakého citového pohnutí. Jediný moment projevu emocí mezi těmito dvěma ženami nastal na konci díla, kdy se paní od „Pěti zvonečků“ poprvé rozplakala nad osudem své vnučky a své jmění věnovala mezi dobročinné zemské ústavy, nikoli páteru Inocenci. Na autoritě založené vztahy měli i v rodině Nattererů, kde vládl otec, jehož museli všichni (včetně jeho manželky) poslouchat a sloužit mu. Děti zde byly přirovnány k poddaným, kteří *„bez odvolání a zjevného reptání poslouchati musili jako děti nedospělé, jimž vše jen se uděluje ne po právu, nýbrž z dobré vůle a milosti, musily v rodinách, kteréž bývají vždy odleskem veřejných poměrů, děti zase poslouchati jako*

poddaní.⁸⁵ Karolina Světlá tu poměrně výrazně kritizuje staroměšťanskou vrstvu, která podle ní zmařila několik mladých životů, jelikož jim rodiče určovali a plánovali život, ve kterém jejich děti většinou nebyly šťastné. Náznak citovosti však můžeme pozorovat ve vztahu mezi paní von Natterer a jejími syny Klementem a Leokadem. Chlapci, poněkud nezvykle, měli k matce velmi blízko a vážili si jí, snad i za to, že jim poskytovala vzdělání, které však muselo být tajeno.

V *Černém Petříčkovi* lze rodinné vztahy velmi dobře pozorovat. Vyskytují se zde totiž vcelku vyhraněné způsoby výchovy. Jeden zaujímal sám Černý Petříček, který měl zásadu, že se „nemá dětem žádná láska ukazovat.“⁸⁶ [...] *Nemá člověk děti na nic tázat, čím více jim hoví, tím hůře že jest, starší lidé že jsou jedině oprávněni, aby nad jejich osudem rozhodovali.*⁸⁷ Tento striktní pohled na výchovu dětí, založenou pouze na chladné autoritě rodičů, zastávala také paní tandlířka, která své děti vychovávala tak, aby ji poslouchaly na slovo. Tento aspekt je možné pozorovat při zasnubách, kdy mladý Ferdinand neprojevoval žádné emoce, dokud mu matka neřekla, že to má udělat. Byl vychován jako loutka fungující k obrazu rodičů.

Druhým protipólem je však výchova paní „od Beránka“, která svou dceru Stázičku rozmazlovala. Dopřála jí vše, až na vzdělání, proto byla Stázička děvče naprosto prázdné, bez názorů, bez všeobecného přehledu. Z *Černého Petříčka* je patrná ostrá kritika takto jednostranné výchovy dětí. K. Světlá se zde nezaměřila pouze na problematiku dívek, ale také chlapců, kteří sice měli možnost studia, ale byli také vychováváni k naprosté oddanosti a poslušnosti rodičům. Narušením tohoto konzervativního způsobu výchovy a přípravy do života byl útek Stázičky a Františka, kteří, ačkoliv dopadli špatně, nikdy svého činu nelitovali.

Rodinné vztahy v *Mladé paní Zapletalové* nejsou příliš rozvinuty, jelikož zde nebyla naplněna definice rodiny. Manželé Zapletalovi neměli žádné děti, což však Karolina Světlá nikterak nezdůraznila. Hierarchie ve vztahu zde celkově byla poměrně odlišná od tradiční rodiny v 19. století. Pan Zapletal svou ženu uctíval „jako královnu“ a plnil jí všechna přání. Nicméně páter Theofil paní Zapletalovou upozornil, že když bude

---

⁸⁵ SVĚTLÁ, Karolina. *Zvonečková královna*. 10. vyd. Praha: L. Mazáč, 1940, s. 106–107.

⁸⁶ SVĚTLÁ, Karolina. *Černý Petříček*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1959, s. 28.

⁸⁷ Tamtéž, s. 62.

mladá paní nemocná, nebude moci dostatečně plnit své povinnosti vůči manželovi: „*Mát manžel váš právo, žádati si na vás, abyste zdraví svého bedlivá byla a ho nezarmucovala, což by bylo na úkor zas povinností jeho. S myslí sklíčenou by nemohl obchodu svého náležitě dbáti.*“⁸⁸ Manželka svými stavy nesměla muže omezovat, jelikož by se, starostí o ni, nemohl věnovat své obchodnické činnosti s dostatečnou pečlivostí.

V rodině také panovala jistá nevraživost mezi matkou pana Zapletala a jeho chotí. Stará paní si představovala k synovi pracovitou ženu, která mu pomůže v hospodářství a postará se o domácnost. Místo toho si vybral ženu vyššího postavení, která v domácnosti nezastala žádnou práci. Lze z toho usuzovat, že vliv rodičů nebyl již tak dominantní, jelikož se syn sám rozhodl, koho si vezme i přes matčinu nevoli.

Oproti dílům Karoliny Světlé, Anna Maria Tilschová upřednostnila rodinné vztahy před jinými aspekty a snažila se v románu *Fany* zachytit vývoj celé rodiny v mnohem delším časovém úseku. Vzhledem k tomu, že dobová společnost Anny M. Tilschové je již modernější a vyspělejší než společnost v období literární činnosti Karoliny Světlé, je možné postřehnout patrné rozdíly v rodinných vztazích.

Román zachycuje poměrně obsáhlé množství postav, převážně ženy. Právě ty zastávají v rodině několik rozdílných rolí. Stará paní je typickým zástupcem starší generace žen-manželek. Ženou, kterou muž téměř před jejím očišpáděl, přišla o několik dětí a zůstala prakticky celý život nesamostatná, naivní až dětinská. Muž pro ni představoval vždy respekt a dominanci, které se musí podřídít a přizpůsobit, což je patrné i z jejího vztahu se synem, který, ačkoliv ji využíval, vždy od matky dostal, co chtěl. Podobné charakterové rysy nese také postava Rosy, která, ačkoliv má větší majetek než její muž Daněk, přijala roli manželky a v rodině má hlavní slovo stále její muž. Zástupcem žen ovlivněných změnami ve společnosti je bezesporu Fany, jejíž příběh sledujeme nejdetaillněji. Poněkud zajímavý je postoj jejích rodičů, kteří si nepřáli, aby se Fany vdala, což značně odporuje zvykům rodin měšťanské společnosti, které pomocí sňatku chtěly nabýt ještě většího bohatství. Fany, ačkoliv se pokoušela navázat nějaké vztahy s muži, skončila nakonec sama a nikdy se neprovdala. V rodině byla většina žen buď ovdovělých, či vůbec neprovdaných. Teta Agáta, sestra Daňka kupříkladu velmi přilnula ke služebnictvu, což rodina nebyla s to pochopit, staré paní bylo toto chování proti mysli:

---

⁸⁸ SVĚTLÁ, Karolina. *Pod starými krovky: črty z pražského života*. V Praze: J. Otto, 1922, s. 265.

„protože ona by se nebyla nikdy kamarádila se služkou“.⁸⁹ A. M. Tilschová Agátu také vždy charakterizovala jako uhřátou, červenou tak, jako bývají pouze kuchařky, téměř pokaždé pomáhající v kuchyni a „ošklivou jako noc“.

Rodina nebyla založena na lásce, Rosa s Daňkem se brali z rozumu a jejich vztah, ačkoliv byl šťastný, byl spíše o zvyku a pohodlí. Poněkud zajímavý se však jeví vztah Fany a jejího otce Daňka, který k ní byl „přísný, nikdy nebyla mezi nimi důvěrnost, a přec ho tak milovala“⁹⁰. Tento vztah dokazuje, že rodičovské vazby mezi dětmi byly stále založeny především na respektu a obdivu vůči rodičům.

Rodinné vztahy, jak už ostatně název napovídá, jsou v díle *Matky a dcery* jedním ze základních motivů. Jelikož kniha zachycuje období života jedné generace, lze pozorovat vývoj rodiny a změny v rodinných vztazích. Oproti dílům Karoliny Světlé se v románu *Matky a dcery* rodina diametrálně liší, ale liší se také od předchozího románu *Fany*. Nešťastné manželství stále nebylo, a ani v současnosti není, ničím neobvyklým, nicméně již v této době (počátek 20. století) nebyl rozvod něčím nedosažitelným. Rozvedená byla milenka France Slávka, k rozvodu se schylovalo také ve vztahu hlavní hrdinky Hany. Poměrně zajímavý je motiv nevěry, především nevěry ze strany ženy, kterou zde můžeme pozorovat jak u Haniny matky Matyldy, tak později u Hany samotné. Tento motiv dokazuje, že ženy začaly požadovat ve vztahu více lásky a něhy, a pokud jim ji muž neposkytoval a nebyl dobrým partnerem, již se nebály přikročit právě k nevěře, ačkoliv měly i možnost rozvodu.

Diametrálně se změnil také vztah rodičů a dětí. Ačkoliv Hana se svou matkou neměla dobrý vztah, nebyl, tak jak tomu bylo v předchozích dílech, založen na autoritě. Hana si dokonce dovolila na matku být útočná a vyčítavá: „*tón posměšný, zlý a ironický, byl vymeten z hloubky Haniny strašlivé bolesti*“⁹¹ což by si kupříkladu Xavera ke své babičce nikdy nemohla dovolit. Naproti tomu byl vztah Hany s jejím otcem, který byl založen na vzájemné úctě a lásce. Hana byla pro otce „*vždycky jeho královna, a on nikdy pánem nad ní*“⁹², z čehož můžeme postřehnout obrovský rozdíl v postavení rodičů a dětí, které se nyní začalo vyvažovat. Za úplné dovršení změn, které se v rodině odehrály,

---

⁸⁹ TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Fany*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1956, s. 33.

⁹⁰ Tamtéž, s. 44.

⁹¹ TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Matky a dcery*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1957, s. 33.

⁹² Tamtéž, 1957, s. 46.

můžeme považovat závěrečný rozhovor mezi Hanou a její dcerou Jirkou, kdy vztah, který mezi sebou měly a jak Jirka s matkou mluvila, se již příliš neliší od podoby dnešních rodinných vztahů. Jirku můžeme pokládat za zástupce nové nastupující generace, která se utvořila po sérii změn odehrávajících se v dlouhém 19. století.

5.3 Společnost

Hned v úvodu *Zvonečkové královny* se K. Světlá zmiňuje o dvou ctěných a věrohodných měšťanech, jejichž slovo mělo váhu, tudíž je možné předpokládat, že měšťané byli respektovanou vrstvou. Nicméně nebylo tomu tak u všech. Příkladem nám může být sama paní „od Pěti zvonečků“, která se ve společenské hierarchii dostala velmi vysoko, bylo jí pro příklad umožněno hovořit s arcivévodkyní, což směla pouze aristokracie. Na této události lze velmi dobře pozorovat napětí mezi aristokracií a měšťanstvem, kdy se vysoce postavené dámy, čekající na přijetí od císařské rodiny a vyjádření úcty, pohoršovaly, že musely ustoupit „*prosté jen měšťance, někdejší dřevařce, kteráž byla sice bohatší než mnohá z nich, ale za to osoba kalné v každém ohledu pověsti.*“⁹³

Společenské a hierarchické vztahy jsou v *Černém Petříčkovi* vcelku upozaděny, jelikož nesledujeme primárně měšťanskou vrstvu. Stereotyp zde K. Světlá bourá např. samotným Černým Petříčkem, který měl „v hrsti“ mnohem výše postavené lidi, kteří si ho tak vážili, že dokonce dali na jeho rady, dále také charakteristikou paní „od Beránka“, která se vypracovala v bohatou a váženou měšťanku, nicméně nijak jí to nezměnilo charakter. I zde se však K. Světlá zaměřila na stereotypy vyšších vrstev, a to převážně na tendenci chlubit se jméním a hodnotit ostatní dle vzhledu a majetku. Černý Petříček kupříkladu paní tandlířce vnutil názor, že nejvhodnější ženou pro jejího syna je taková žena, která je skromná, zachovalá, s jméním viditelným, jako je pivovar, mlýn či hostinec. Považoval postavení domácího pána (tedy vlastníka nějakého podniku) za perspektivnější, než kdyby si její syn vzal dceru inspektora či rady.⁹⁴

V *Mladé paní Zapletalové* jsou oproti *Černému Petříčkovi* společenské vztahy velmi dobře pozorovatelné. Vidíme zde zástupce hned tří vrstev. Mladá paní Zapletalová,

---

⁹³ SVĚTLÁ, Karolina. *Zvonečková královna*. 10. vyd. Praha: L. Mazáč, 1940, s. 133–134.

⁹⁴ SVĚTLÁ, Karolina. *Černý Petříček*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1959, s. 91.

vlastním jménem Anděla z Mont d'Or, byla z velmi významného francouzského rodu, který se však musel vzdát veškerého majetku po revoluci ve Francii. František Zapletal pocházel z měšťanské rodiny, nicméně stále (jako správný měšťan) usiloval o vyšší postavení. Díky bohatství chtěl koupit panství a stát se tak šlechticem. Třetí vrstvu reprezentovala Františkova sestřenice Tereza, která ačkoliv pocházela ze stejné rodiny, byla pouze chudou pomocnicí v domácnosti.

Dobový společenský stereotyp velmi výrazně narušuje sňatek Františka s Andělou. Jak je popsáno v první kapitole teoretické části práce, žena se sňatkem neměla ponížít. Anděla se ale provdala „jen“ za staropražského měšťana. Důležitým faktorem ovšem bylo bohatství. V klášteře, ve kterém Andělu vychovali a vzdělali, ji nabízeli do šlechtických rodin, nicméně ty dávaly přednost nevěstám „z rodů především bohatých, kteréž by jménem svým rodině manželově dodaly nového lesku a slávy.“⁹⁵ Většina dívek v klášteře, pravděpodobně zastupujících většinovou společnost, zastávala názor, že by raději žily jako společnice ve vznešeném domě, než aby se sňatkem ponížily ve společenském postavení. Toto ponížení sama paní Zapletalová pocítila, když jí bylo odmítnuto poklonit se vévodkyni Marii Terezii Bourbonkové, jelikož „stav manžela jejího učinilo věc takovou zcela nemožnou. Bylať příliš hluboko klesla na stupnici společenské.“⁹⁶

Velmi dobře je zobrazeno také postavení češtiny v dobové společnosti. Stará paní Zapletalová Anděle vyčítala, že se nenaučila ani „náš“ jazyk, kdežto Anděla na druhé straně strašně považovala češtinu za „mluvu tříd nejnižších, úplně nehodnou, aby se ozývala ze rtů jejich krásných a vznešených“⁹⁷ Je tedy patrné, že český jazyk ve 30. letech stále ještě nebyl na dostatečné úrovni, aby jím chtěly hovořit vyšší aristokratické vrstvy.

Společnost v románu *Fany* je poměrně upozaděna, jelikož se A. M. Tilschová zaměřila na charakteristiku pouze rodinných vztahů, nicméně i z těchto lze snadno vyvodit některé společenské stereotypy a názory, i na přelomu století stále převládající. Měšťanská rodina je vylíčena značně negativně, rodinní příslušníci se mezi sebou většinou neměli příliš rádi, a kohokoliv, kdo neměl dostatečně vysoké bohatství, nerespektovali. Takový je i případ Daňka, který byl pro rodinu „jen soudním adjunktem“

---

⁹⁵ SVĚTLÁ, Karolina. *Pod starými krovky: črty z pražského života*. V Praze: J. Otto, 1922, s. 271–272.

⁹⁶ Tamtéž, s. 279.

⁹⁷ Tamtéž, s. 284.

a nic pro ně neznamenal. Také rodiny mezi sebou se respektovaly převážně kvůli penězům, nikoli kvůli sympatiím. Fany byla na ples pozvána pouze proto, aby se její bohatí rodiče neurazili. Chudí lidé sice měli v životě mnohem méně možností, nicméně jejich situace se začala pozvolna zlepšovat. Kupříkladu Filip, syn chudých rodičů, si plánoval budoucnost, až bude hotový se studiem. Prakticky už jen to, že ho Fany, jakožto dcera bohatých rodičů, přijala a navázala s ním vztah, poměrně výrazně narušuje dobové společenské stereotypy.

Podobně, jako se František v *Mladé paní Zapletalové* snažil působit vznešenějším dojmem, ve *Fany* tuto roli zaujala teta Léoni a její dcera Poldy. Ty však na rozdíl od Františka byly opravdu chudé, jelikož Léoni manžel po smrti nic neodkázal a ona nebyla s to se o rodinu postarat. Soutěživost mezi měšťany tak byla velmi vysoká, téměř každý chtěl být lepší než jeho soused, příbuzný či přítel, proto se také spousta rodin zadlužila, jak tomu bylo právě v případě Adolfa, a jak také A. M. Tilschová v díle několikrát zmínila i v případě jiných rodinných příslušníků. Mezi měšťany bylo rovněž důležité vzdělání. Daněk dokonce opovrhoval lidmi, kteří neměli vzdělání, protože „*kdo nedostudoval, byl v jeho očích jednoduše k ničemu.*“⁹⁸

Jelikož je román *Matky a dcery* zaměřen primárně na rodinné příslušníky, nevěnovala již A. M. Tilschová příliš velkou pozornost společenským poměrům obecně. Důležitým faktorem je však i to, že společnost již byla v podstatě na konci vývoje a sérií změn, které se odehrály po průmyslové revoluci. Od té doby již nedošlo k takovým diametrálním změnám v porovnání se současnou podobou společnosti. V kontextu předchozích děl však můžeme poznamenat jisté rozdíly. Kupříkladu herci už nebyli společností odvrhnutí na okraj, naopak se těšili velké oblibě především mezi pražskými dámami. Dva starší bratři Křížové však ještě zastupovali jistý mezník mezi starou a novou generací, tudíž stále považovali herce za komedianty a chovali k nim silnou antipatii.

Výrazným vývojem také prošel postoj k náboženství. Na jedné straně opět stál zástupce starší generace, syn „osmačtyřicátníka“, Jakub Kříž, který trávil čas myšlenkami o Bohu, na druhé straně stála jeho dcera, která v Boha již nevěřila. Pokud tento pohled dáme do kontrastu se staropražskou prózou Karoliny Světlé, jedná se o diametrální rozdíl a posun ve společnosti, jejímž největším pilířem bylo právě náboženství.

---

⁹⁸ TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Fany*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1956, s. 43.

Nicméně stále nemůžeme společnost první poloviny 20. století považovat za identickou té, kterou známe a ve které žijeme dnes. Stále nebylo zcela možné se posunout po žebříčku společenských vrstev nahoru pouze svým přičiněním. Stále ve společnosti přetrvával jakýsi odpor k nižším vrstvám, který můžeme pozorovat také u vztahu Zdeňka a šafářky, který byl tvrdě odsuzován. Zdeněk sám zmínil, že je to pravděpodobně kvůli tomu, že je „*chudá, [...] protože slouží nám, velikým páním*“⁹⁹. Šafářka ale, jelikož byla poměrně chytrou ženou, se dokázala zdárně uživit i po vyhození z hospodářství a neskoučila na ulici. Vzhledem k masivnímu rozvoji podnikání však již nebylo pro měšťany dostačující mít pouze nějaký majetek či nemovitost z dědictví, ale s rostoucí konkurencí se museli také více snažit své finance udržet a také rozmnožit. K bohatství tak přišli i podvodníci, kteří vydělávali na naivitě a nedostatečné inteligenci druhých, jako např. postava Anselma Čermáka, a vysoké postavení zase ztráceli dříve vážení panští Křížové, kteří nikdy své nápady nedovedli k úspěšnému konci a zadlužili se.

5.4 Postavení žen

Postavení žen a problematika jejich vzdělání je ve *Zvonečkové královně* na první pohled vcelku upozaděno, nicméně při hlubší analýze lze velmi dobře charakterizovat. Hlavními hrdinkami jsou zde ženy, velmi dominantní paní „od Pěti zvonečků“ a její vnučka Xavera. Paní od „zvonečků“ zastávala při výchově vnučky poměrně odlišný přístup. Zavrhlá, že by se Xavera za nějakého muže provdala, jelikož v manželství se z ženy stane, jak pravila přímo vnučce „*poniženou služkou jednoho, jenž za každý poklesek čeládky tě učiní zodpovědnou, za každé pocítné nepohodlí tebe vyplíní, jehož děti tě připraví nejen o pokoj denní a oddech noční, z nichž ale vedle toho ještě každé ubere lícím tvým lesku, postavě tvé souměru*.“¹⁰⁰ Tento názor v ní patrně zakotvil po vlastním nešťastném manželství, a také tragickém manželství její dcery, Xaveřiny matky. K. Světlá skrze názory Xavery a její babičky také poukazovala na to, že muži jsou mnohem šťastnější než ženy, a zároveň že krásné a majetné ženy mají více volnosti než ženy chudé, kterým nezbývá „*než aby schýlila šiji pod jho manželské a tomu byla povděčna, kdož jí propůjčí jméno svoje, aby za to z ní udělal svou kuchařku a chůvu*.“¹⁰¹

⁹⁹ TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Matky a dcery*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1957, s. 148.

¹⁰⁰ SVĚTLÁ, Karolina. *Zvonečková královna*. 10. vyd. Praha: L. Mazáč, 1940, s. 52.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 53.

Co se vzdělání týče, lze pozorovat jisté podobnosti u Xavery ze *Zvonečkové královny* a Stázičky z *Černého Petříčka*. Xavera se cítila nešťastná a nevěděla proč je v ní tak pusto. Bylo to proto, že neměla žádné vzdělání, proto po něm začala toužit a zamilovala se do Klementa, který jí ono vzdělání dopřál. Stázička se také cítila v životě nešťastná, nic ji nebavilo a nic neměla ráda, až na zpěv. Skrze Františka se jí také podařilo vymanit se z vlivu matky a poznat svět.

V *Černém Petříčkovi*, ačkoliv dle názvu je hlavní hrdinou muž, tedy tzv. Černý Petříček, jsou ženy velmi výraznými hrdinkami. Jako první můžeme uvést paní „od Beránka“, která se vypracovala a hostinec sama i po smrti manžela udržela a stala se majetnou a váženou paní. Nesmíme opomenout také paní tandlíčku, která prakticky přijala i roli mužskou, kdy za velmi špatných a nepříznivých poměrů ovdověla a „s houfem nedospělých dětí nejen všemu pokušení odolala a podruhé se neprovdala, nýbrž zanedbaný obchod mužův do nejlepšího pořádku uvedla, děti zdárně vychovala a jedině obratností a obezřelostí svou všecky dobře zaopatřila.“¹⁰² V tomto časovém období, tedy 1. polovině 19. století, nebylo obvyklé, aby žena přežala a dokonce úspěšněji než muž, obchodní činnost pozvedla a zdárně i děti vychovala. Zajímavé je z tohoto důvodu také její společenské postavení. Paní „od Beránka“ byla mnohem majetnější, tedy by se dalo očekávat, že bude také více respektovanou než paní tandlíčka, ale nebylo tomu tak.

Za povšimnutí stojí také postoj Černého Petříčka vůči ženám. Považoval je za „tvořící velmi podřízené, od přírody tuze chudobně nadané, neschopné, a pročež i nehodné vážné a rozumné mužské myšlenky.“¹⁰³ Karolina Světlá tak s největší pravděpodobností do Petříčka reflektovala postoj mužů, se kterými se sama v životě setkala. Nebylo totiž nic neobvyklého, že v této době muži považovali ženy za podřadné, a že nejsou v žádném případě schopny stejných činů a výsledků jako muži.

Ženy jsou představeny v *Mladé paní Zapletalové* třemi zástupkyněmi. Stará paní Zapletalová reprezentuje tradiční ženu, která zastávala pozici hospodyně a pomocnici v hospodářství, pomáhala muži s chodem živnosti. V jejích šlépějích pokračovala Tereza, která byla k tomuto údělu vychována, jelikož neměla žádný majetek ani vzdělání. Anděla z Mont d'Or zastupovala, jak již bylo zmíněno výše, aristokratickou vrstvu. Byla tradičně

---

¹⁰² SVĚTLÁ, Karolina. *Černý Petříček*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1959, s. 60.

¹⁰³ Tamtéž, s. 27.

vzdělaná ve zpěvu, který byl její největší předností a mezi její záliby patřilo vyšívání. Mezi Terezou a Andělou byl obrovský rozdíl, který prohloubil také postoj Františka. Ten měl na ženy velmi vyhraněný názor. Uctíval pouze ženy vysoce postavené, které se nikdy nedotkly žádné práce, jelikož ta je v jeho očích snížila na nejnižší úroveň. Prioritou tedy pro něj nebylo zajištění chodu domácnosti a starost o živnost, ale krása, postavení a urozenost. Tereza, která mu vždy pomáhala, obstarala i chod obchodu, když on nemohl, podle něj byla taková ženská, která „jiného neumí než prát, mýt, vařit, která na stokrát kuchala drůbež, máchala prádlo, čistila zeleninu, trhala ryby a ještě jiné sprosté a nechutné věci rukama svýma vykonávala.“¹⁰⁴ František za „pravé ženy“ považoval tedy pouze ty, které disponovaly jemným vyzráním a vyšším vzděláním. On sám však vystudoval pouze farní školu u dominikánů, nicméně to nepovažoval za důležité, jelikož měl velké množství peněz.

Karolina Světlá se v *Mladé paní Zapletalové* uchýlila k diametrálně odlišným charakterům, kdy skrze ně podrobila společnost poměrně ostré kritice. Je více než zřejmé, že velmi odsuzovala povrchní a bohaté měšťany, kteří si mysleli, že si mohou koupit i šlechtické postavení. Nelze si nevšimnout kladení důrazu na negativní vlastnosti a chování Františka, který právě onu měšťanskou vrstvu zastupoval. V porovnání s *Černým Petříčkem* a *Zvonečkovou královnou* K. Světlá poněkud upozadila otázku vzdělávání žen. Místo toho však vyzdvihla pracovitost Terezy, tedy pracovitost nižší dělnické a zemědělské vrstvy, která sice skončila po smrti Františka na ulici, jako jedinou ji však čekal v rámci možností šťastný konec.

Fany zachycuje život několika žen. Můžeme zde pozorovat konzervativní zástupkyně ženského pohlaví, jako stará paní či Rosa. Tyto ženy byly vychovány k tomu být dobrou manželkou, a tak svou úlohu plnily. Jelikož byly bohaté, nemusely se starat o chod domácnosti, věnovaly se tedy hlavně svým koníčkům. Nicméně vyskytuje se zde, jak již bylo zmíněno výše, několik žen, které zůstaly celý život svobodné. Mezi tyto můžeme zařadit tetu Agátu, která se obecně vymykala i svému společenskému postavení, jelikož trávila čas v kuchyni a se služkami. Měla velmi vyhraněný názor na manželství, když před plesem zareagovala na vdávání Fany takto: „*Prosím vás, co je do vdání! [...] Taky jsem už měla na mále, a dnes jsem ráda, že jsem svobodná!*“¹⁰⁵ Dále stará slečna

¹⁰⁴ SVĚTLÁ, Karolina. *Pod starými krovky: črty z pražského života*. V Praze: J. Otto, 1922, s. 304.

¹⁰⁵ TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Fany*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1956, s. 68.

Gurková, dcera generála, která rodinu navštěvovala a také se nikdy nevdala. Lze předpokládat, že ani hlavní hrdinka románu, Fany, se do konce života již neprovdala. Mezi ženami se tedy začal rozšiřovat odmítavý postoj k manželství a začala se zpřístupňovat také možnost zůstat svobodná, nicméně tyto ženy byly většinou měšťanskou společností zavrhovány a skončily jako tzv. „staré panny“.

Vzhledem k pozdějšímu datu vydání románu oproti dílům Karoliny Světlé, si můžeme povšimnout rozdílu ve vzdělání žen. Zatímco ve *Zvonečkové královně*, *Černém Petříčkovi* a *Mladé paní Zapletalové* se ženy vzdělávaly potajmu a většinou s pomocí muže, který jim ony informace a knihy poskytoval, ve *Fany* se již hlavní hrdinka vzdělávala ve škole. Tu pochopitelně navštěvovaly pouze dcery zámožných měšťanů. Z románu lze usoudit, že dívčí společnost byla velmi nepřístupná, ostatní dívky se s Fany nechtěly bavit, jelikož byla nejmladší, a ani neoplývala krásou. Fany také nezapadla do kolektivu, protože ostatní dívky se bavily o divadle, baletkách, herečkách, líčidlech, intrikách, o hříchu Evy a Fany byla oproti nim dětsky naivní, trpící strachem z božího trestu.

Lze pozorovat také podobné charaktery postav u obou autorek. Jedná se o postavy dětí, které rodiče vychovávají tak, aby neměly vlastní mínění. Ve *Zvonečkové královně* touto byla Xavera, v *Černém Petříčkovi* zase Stázička. V románu *Fany* je touto postavou Lída, kamarádka Fany. Lída také poslouchala ve všem svou matku a konala pouze podle jejích příkazů. A. M. Tilschová nicméně problematiku nevzdělaných žen poněkud upozadila, jelikož z chování Lídy nebyla patrná snaha o vlastní rozvoj. Naopak, třikrát se provdala, naposledy za fotografa, „*podivného blouznivce, který veršoval a horoval o všem krásném ve světě, nesmyslné věci vymýšlel, nemožně je podnikal a nikdy ještě nic neprovedl do konce.*“¹⁰⁶ Fotograf byl pro měšťany „*zhola nic, ani básník, ani obchodník*“¹⁰⁷. Rozvody ale nebyly vůbec běžné, jak bylo již popsáno v první kapitole, nicméně Lída se rozvedla za život dokonce dvakrát. Nebylo však již společensky možné, aby si vzala muže ze sobě rovné, či dokonce z vyšší společenské vrstvy.

Matky a dcery poskytují dostatečný vhled na postavení žen ve společnosti prostřednictvím hlavní hrdinky Hany. Jelikož sledujeme její život od dospívání až po dospělost její dcery Jirky, můžeme snadno charakterizovat, jak se ženská emancipace

---

¹⁰⁶ TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Fany*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1956, s. 98.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 142.

projevila v tvorbě A. M. Tilschové. Prvním rozdílem je bezpochyby sňatek. Z díla není patrné, že by se otec s matkou snažili Haně vybrat muže dle jejich představ. Hana čekala na ženicha jako na vysvobození, nikoli však, že by nevěděla, co se životem, ale protože chtěla uniknout z nenáviděného prostředí domova. Dochází tedy k obrovskému přelomu, kdy se mladí lidé brali převážně z důvodu vzájemné lásky a rodiče již neměli pravděpodobně takové tendence jim v tom bránit, jako tomu bylo kupříkladu ve *Zvonečkové královně* či *Černém Petříčkovi*, či v mírnější podobě v díle A. M. Tilschové *Fany*. V závěru díla můžeme dokonce vidět pohled nejmladší generace rodiny Křížů skrze Jirku, která manželství považovala za hloupost a nepovažovala za nutné se vdát za prvního muže, který se jí zalíbí. Ženy ale stále měly za úkol plnit povinnosti hospodyně a v díle nebylo zmíněno, že by se některá z ženských postav snažila o kariéru.

Co se vzdělávání žen týká, mladé dívky chodily již ve věku šesti let do školy. Toho si můžeme povšimnout u Jirky: „*Pět let jí bude už v listopadu! A za rok? Půjde do školy!*“¹⁰⁸ Později Jirka navštěvovala gymnázium, které zakončila maturitou: „*Ale považ kolik je gymnasií! Kolik holek a kolik chlapců jí dělá každý rok v tuhle dobu! Maturita? Zkouška jako každá jiná!*“¹⁰⁹ Z toho můžeme usoudit obrovský rozvoj vzdělání, kdy gymnázia již navštěvovaly děti pravděpodobně všech společenských vrstev. Vysoká škola pro ženy také nebyla nedostižná. Opět to můžeme pozorovat na postavě Jirky, která začala studovat přírodní vědy na vysoké škole.

Lze tedy říci a z díla *Matky a dcery* vyvodit, že postavení žen prošlo obrovským vývojem. Ženy si mohly samy vybrat muže, do kterého se zamilovaly, měly možnost se z nespokojeného manželství vysvobodit rozvodem, mohly vést vlastní živnost, obchodovat a, jako v případě Hany, znovu oživit a úspěšně vést rodinné hospodářství. Postavení herečky či zpěvačky již nebylo na nejnižší pozici ve společenském žebříčku, mohly ale také svobodně studovat a cestovat, a přišlo rovněž uvědomění si hodnoty sebe sama: „*Ale ani v malomyslné chvíli jí nenapadlo, že by byl nějaký rozdíl mezi jejím rozumem a rozumem těch pěti mužů, mezi nimiž sedala jediná žena*“.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Matky a dcery*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1957, s. 132.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 225.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 56.

5.5 Komparace charakteristik

Vzhledem k rozdílu několika desítek let mezi oběma autorkami je pochopitelné, že se jejich tvorba v mnoha ohledech liší. Na první pohled nejvýraznějším prvkem je bezpochyby jazyková stránka, nicméně ta pro cíl této bakalářské práce není podstatná, proto na tuto oblast nebudeme soustředit následující komparaci.

Významnou diferencí je obecně objekt charakteristik obou autorek. Zatímco K. Světlá se věnovala, mimo měšťanů, postavám jak z nejnižší společenské vrstvy, tak i šlechtickým vrstvám, A. M. Tilschová se zaměřila především na střední měšťanskou a zemědělskou vrstvu obyvatel.

Charaktery postav jsou si u obou autorek v lecčem podobné. Obě autorky využívají silných ženských hrdinek, které se různými způsoby vymezují vůči tradiční společnosti, nicméně u Karoliny Světlé je tendence využívat tyto hrdinky mnohem výraznější. Můžeme jmenovat např. Xaveru, paní von Natterer (*Zvonečková královna*), paní „od Beránka“, tandlířku, Stázičku (*Černý Petříček*), či Terezu (*Mladá paní Zapletalová*). U Anny Marie Tilschové jmenujme Hanu či šafářku (*Matky a dcery*). V románu *Fany* vytvořila mnoho ženských hrdinek něčím výrazných, nicméně skepse a úpadek zasáhly i tyto postavy. V případě K. Světlé je však třeba podotknout nešťastný osud těchto hrdinek. Tento projev můžeme interpretovat jako tzv. daň za vzbouření se proti konzervativní společnosti a snahu o změnu. U mužských hrdinů můžeme pozorovat jasnou diverzitu. Zatímco Karolina Světlá převážně pomocí mužských hrdinů vedla své ženské hrdinky cestou vzdělání a splnění snů, Anna Maria Tilschová charakterizovala mužské postavy s poněkud negativním nádechem. Pro příklad uveďme Adolfa či Daňka, kteří stáli proti sobě v románu *Fany*, kdy Adolf rodinu zadlužil a připravil téměř o celý majetek, a Daněk na straně druhé se staral pouze o to, aby již o žádné další peníze nepřišli, na ničem jiném mu nezáleželo. V románu *Matky a dcery* jsou prakticky všechny mužské postavy úpadkové. Jmenujme pro příklad bratry Kříže, neúspěšně vymýšlející naivní předměty podnikání, mladého Ondru, svedeného na cestu večírků, žen a sázek, či nadějného umělce Martina, kterého dohnalo a prakticky téměř zničilo psychické onemocnění.

Pohled na rodinné zázemí se u obou autorek diametrálně liší, nicméně to je zapříčiněno bezpochyby dobou vzniku vybraných textů. V dílech K. Světlé je rodina postavena na autoritě a mužské dominanci, u Anny M. Tilschové již můžeme pozorovat

přerod na přelomu století v rodinu založenou na emocích a rodinné sounáležitosti, méně patrný v románu *Fany*, nezpochybnitelný však v pozdějším románu *Matky a dcery*. Podobně je na tom i problematika vzdělávání. U K. Světlé jsou patrné osobní postoje reflektované prostřednictvím hrdinky toužící po vzdělání, které obohacuje ducha i mysl, u A. M. Tilschové, které v osobním životě vzdělání bylo dopřáno, na něj v dílech není upíráno příliš mnoho pozornosti.

Pokud si tyto analýzy shrneme, lze říci, že ačkoliv autorky dělí přibližně 40letý rozdíl, můžeme naleznout shodné prvky v charakteristice pražského měšťanského prostředí. Jak Karolina Světlá, tak Anna Maria Tilschová se snažily poukázat na problematické jevy ve společnosti, u K. Světlé především problematiku ženské emancipace a vzdělávání, v případě Anny Marie Tilschové úpadek a rozpad měšťanské buržoazní společnosti. Obě kritizované oblasti reflektují dobu, ve které autorky žily a ve které tvořily, tedy reagovaly na aktuální dění ve společnosti. V textech se však u obou spisovatelek vyskytují odlišnosti, dané především vlivem vlastních životních zkušeností.

6 Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo charakterizovat prostřednictvím děl Karoliny Světlé a Anny Marie Tilschové staropražskou měšťanskou společnost. Tato společnost se v průběhu 19. století diametrálně přeměnila. Z pohledu Karoliny Světlé byl počátek tohoto století především o problematice náboženství, potažmo tolerančním patentu a revoluci mířící z Francie do českých zemí. Již v tomto období staré měšťanské rody usilovaly o vyšší postavení, ba dokonce o postavení rovné šlechtickému. Svou staropražskou tvorbu však K. Světlá zasvětila především otázce vzdělávání žen, z níž je patrná kritika společnosti, že mladým ženám upírá možnosti se vzdělávat a realizovat. Anna Maria Tilschová ve své tvorbě charakterizovala již pozdější období dlouhého století, kdy společnost již byla transformována, ale měšťanská vrstva po rapidním zbohatnutí a podnikatelské horečce mířila k úpadku.

Životní podmínky lidí se také výrazně proměnily, nicméně v nejnižších vrstvách byly stále na velmi nízké úrovni. Chudý člověk bez zázemí se mohl kdykoliv ocitnout bez domova, kupříkladu Tereza z *Mladé paní Zapletalové*. Majetné rodiny však svá sídla začaly rozšiřovat o letní vily, především v blízkosti Prahy a mladí lidé si na přelomu století dokonce začali pronajímat byty pouze pro své osobní potřeby. Společnost vždy výrazně reaguje na změny, nicméně každá vrstva obyvatel poněkud odlišnými způsoby. Obě autorky jasně vnímaly rozvrstvení společnosti, avšak měly tendence, především v případě Karoliny Světlé, tyto stereotypy nabourávat. Je možno zaznamenat postavy, které i přes nízké společenské postavení byly respektované, jako tomu bylo v případě Černého Petříčka či paní tandlířky. Za narušení stereotypu můžeme považovat také sňatek aristokratky Anděly z Mont d'Or a měšťana Františka Zapletal, nicméně společností byl tento čin tvrdě odsuzován. Střední vrstvu obyvatel lze stručně charakterizovat jako velmi povrchní, kdy jmění a dávání ho na odiv bylo běžným prostředkem pro upevnění si společenského postavení. Touhu po hromadění majetku a starost o jeho ztrátu cizím zaviněním pak můžeme pozorovat i v dílech A. M. Tilschové. Podle Tilschové však již měšťané na přelomu století neusilovali o rapidní zbohatnutí, či dokonce povýšení do šlechtického rodu, nicméně řešili otázku úpadku rodinného podniku či zadluženost rodinných příslušníků.

Postavení žen bylo téma charakteristické především pro Karolinu Světlou, nicméně můžeme říci, že i pro A. M. Tilschovou byla ženská otázka významná, což lze

usuzovat z početných ženských postav v jejich románech. Obě autorky se zaměřily na ženy nějakým způsobem vystupující ze společenského stereotypu, ať se jednalo o paní von Natterer, která potají své syny vzdělávala, paní „od Beránka“, která se sama postarala o podnik a stala se váženou měšťankou, ale také například Hana z díla *Matky a dcery* A. M. Tilschové, která pozdvihla zadlužené rodinné hospodářství a stala se váženou paní. Ačkoliv se počet takto aktivních žen zvedal poměrně pomalu, což je patrné z komparace děl K. Světlé, kdy výrazné hrdinky zpravidla neměly příliš šťastný konec a jejich činy vyvolávaly pobouřené reakce, a Anny Marie Tilschové, která již po první světové válce vytvořila postavu Jirky, která se myšlením a postavením příliš nelišila od dnešních žen. V posledním z analyzovaných děl, tedy v *Matkách a dcerách* si již můžeme povšimnout, že společnost je tak vyspělá a zformovaná, že je, velmi zjednodušeně řečeno, podobná prostředí, ve kterém žijeme dnes.

Závěrem lze tedy říci, že obě autorky charakterizovaly prostředí víceméně v souladu s dobovými informacemi získanými z odborné literatury. Nicméně vzhledem ke znalosti kontextu životních událostí obou autorek bylo možné zaznamenat jisté odlišnosti, vyskytující se především v problematice ženské emancipace a vzdělávání.

7 Projektová část

Vzhledem k tomu, že Karolina Světlá je autorka, na které „vyrostly“ především naše maminky a babičky, dnešní generace její tvorbě nevěnuje příliš velkou pozornost, a pokud ano, je upřena především na ještědskou tvorbu. Vzhledem k tématu práce jsem se snažila propojit pražské prostředí a mladší generaci s tvorbou Karoliny Světlé. Projektem bakalářské práce je video na sociální síti Instagram. Video bude umístěno na instagramovém účtu Literární zašívárna, na jehož správě se podílím spolu se svými dalšími kolegyněmi. Tento účet má k 22. květnu 2021 téměř 9 000 sledujících, tudíž by video mohlo oslovit poměrně velkou skupinu lidí.

Nad podobou projektu jsem přemýšlela poměrně dlouhou dobu, jelikož téma práce nesouvisí s žádnou kulturní ani mediální institucí. Prvotním nápadem byla výstava, kterou jsem však poměrně rychle zavrhlá vzhledem k pandemii i kvůli obsahové stránce. Výstava se mi jevila pro toto téma příliš limitující a pro účastníky nepříliš zajímavá. Uvědomila jsem si, že se často opomíjí fakt, že Karolina Světlá pocházela z Prahy a také zde mnoho děl napsala a do tohoto prostředí zasadila. Narazila jsem na webovou stránku s názvem Po stopách Karoliny Světlé - <http://www.karolinasvetla.cz/>, která mapuje podještědské prostředí, se kterým je právě K. Světlá neodmyslitelně spjata. Tento projekt mě velmi inspiroval, ale vytvářet webové stránky by bylo nad mé znalosti i možnosti. Vzhledem k aktuální epidemiologické situaci se ale většina Čechů vydává cestovat po České republice. A tak mě napadlo tyto složky spojit.

7.1 Obsah videa

Video bude mít rozsah několika málo minut, tedy tzv. IGTV video, jelikož Instagram Reels povoluje délku pouze do 30 vteřin, což je na tento koncept velmi krátká stopáž. Tématem videa jsou pražská místa spjatá s životem Karoliny Světlé a s některými jejími díly. Vzhledem k parametrům IGTV bude video na výšku v poměru 9:16 ve formátu tzv. vlogu, což je zkrácený výraz od spojení video blog. Konceptem videa je ukázat divákům místa, jak vypadají dnes, s prostříhy na původní podobu (pokud jsou dohledatelné). Video bude doprovázet komentář, který o jednotlivých místech řekne nejdůležitější a nejzajímavější informace.

Video bude zahájeno úvodním komentářem a pohledem na Prahu. První zastávkou musí být bezpochyby rodný dům Karoliny Světlé, nacházející se v ulici

Karoliny Světlé 284/22 na Starém Městě. Původně nesla ulice název Poštovská. U této lokace stručně představím Karolinu Světlou jako významnou českou osobnost. Následně se přesuneme na Uhelný trh, kde se odehrával příběh *Mladé paní Zapletalové*. Ve videu také bude prostříh na podobu Uhelného trhu v 19. století. Poté bude následovat Václavské náměstí, původně Koňský trh, jenž byl dějištěm *Černého Petříčka*. Tuto povídku stručně představím a opět ukážu na dobové fotografii původní podobu Koňského trhu. Následně se z Václavského náměstí přesuneme do ulice Ve Smečkách, kde Karolina Světlá bydlela. Poslední zastávkou bude Karlovo náměstí, u kterého se zastavíme hned několikrát. Prvním zastavením bude ulice Resslerova, kde se odehrával příběh *Zvonečkové královny*. Následně si prohlédneme sochu Karoliny Světlé a přesuneme se ke kostelu sv. Ignáce z Loyoly s komentářem o díle *Drama zbořeného domu*. Zakončením trasy je místo, kde stál Dům U Kulatého stolu, ve kterém Karolina Světlá 7. září 1899 zemřela.

7.2 Přípravná fáze

Příprava rozpočtu není potřeba, jelikož video není finančně náročné. Video bude natočené na mobilní telefon s širokoúhlým fotoaparát, tedy dle mého v dostatečné kvalitě pro sociální síť. Namluvený komentář vytvořím v domácích podmínkách pomocí mikrofону. Jelikož videa mají lepší atmosféru, pokud jsou podkreslena hudbou, bude tento prvek také využit. Hudba bude originálně vytvořena pro potřeby videa hudebním producentem Janem Simonem ve stylu tzv. „upbeat chillhop“ či „lofi“ bez pěveckého podkresu, který by mohl narušit mluvený komentář.

Prvním krokem k vytvoření videa je bezpochyby scénář. Ten je zpracován orientačně, pro potřeby videa bude pravděpodobně mírně pozměněn, nicméně jako opora videa je nezbytný. Jako podklady pro komentář k videu jsem využila materiály z této bakalářské práce, dále informace o místech spjatých s K. Světlou z webu Encyklopedie Prahy 2 - <http://www.encyklopedie.praha2.cz/> a některé přesné adresy míst z webu <https://www.prahamestoliteratury.cz/>. Dalším krokem je také výběr aplikace na stříh videí. Zvolila jsem iMovie, které na jednoduchý stříh, vložení hudby a textu pro potřeby konceptu videa stačí.

7.3 Realizační fáze

Vzhledem k aktuální situaci a také velmi špatnému počasí jsem se rozhodla projekt zrealizovat v průběhu června. Tento termín se mi zdá ideální vzhledem k počasí,

ale také vzhledem k zahájení turistické sezóny, tudíž si diváci mohou naplánovat výlet na motivy videa v průběhu celých prázdnin. S přihlédnutím k datu obhajoby bakalářské práce je tento termín také vhodný, jelikož poskytne dostatek času na zpětnou vazbu a vyhodnocení ohlasů na video.

Zvláštní propagace pravděpodobně nebude zapotřebí, nicméně i tak by bylo vhodné sledující profilu upozornit a dopředu navnadit na nadcházející video. Toto upozornění bude formou Instagram Stories s odpočtem na datum publikování s komentářem „Chystáme pro vás speciální příspěvek“ či něco podobného.

Co se podobných projektů týká, u „vloggerů“ jsou dnes populární krátká videa Reels, kde doporučují kupříkladu místa na výlet s doplňujícím komentářem. Pro příklad lze uvést Annu Šulcovou, která tato videa přidává především na sociální síť Tik Tok. Vzhledem k literárnímu zaměření jsem zaznamenala pouze webové stránky Praha město literatury - <https://www.prahamestoliteratury.cz/>, nicméně zde pro změnu nenalezneme podobný styl videí-vlogů. Literaturu a cestování po významných místech s ní spjatých zpracovává instagramový účet Po stopách literatury. Závěrem však mohu říci, že podobný koncept vlogu, spojeného konkrétně s literaturou, není na sociálních sítích běžný a mohl by tedy u sledujících mít úspěch.

Pro doplnění videa jsem vytvořila také brožuru, kterou však umístím jako odkaz na PDF soubor ke stažení do bílého účtu Literární zašívárna. Brožura má dvě strany, rozměr A4 a dá se složit do klasického úzkého brožurového formátu. Zájemci si budou moci brožuru stáhnout, oboustranně vytisknout a použít jako doprovod při návštěvě míst zmíněných ve videu. Na brožuře se nachází vlastnoručně vytvořená překreslená mapa s vyznačenými místy a trasou. Pro grafickou úpravu jsem využila program Adobe Photoshop CC 2020 a PaintTool SAI.

8 Seznam použité literatury

Primární literatura

SVĚTLÁ, Karolina. *Černý Petříček*. 1. vyd. v SNDK. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1959. 145 s. Studánka; sv. 5.

SVĚTLÁ, Karolina. *Pod starými krovky: črty z pražského života*. 2. vyd. V Praze: J. Otto, 1922. 306 s. Sebrané spisy Karoliny Světlé; 6.

SVĚTLÁ, Karolina. *Zvonečková královna*. 10. vyd. Praha: L. Mazáč, 1940. 270 s. Světlá, Karolina: Sebrané spisy; sv. 2.

TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Matky a dcery*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1957. 255 s. Tilschová, Anna Maria: Dílo; sv. 5.

TILSCHOVÁ, Anna Maria. *Fany*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1956. 149 s. Dílo Anny Marie Tilschové; sv. 2.

Sekundární literatura

ČECH, Leander. *Karolina Světlá: obraz literárně-historický*. Telč: Emil Šolc, 1907, 198 s.

DUB, Ota. *Karolína Světlá*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1975. 71 s. Postavy a události; sv. 2.

HEŘMAN, Miroslav. *Anna Maria Tilschová*. 1. vyd. Praha: Min. inf. a osv., 1949. 73 s. Knižnice národních umělců čs.

HOMOLOVÁ, Květa, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. 371 s.

HORSKÁ, Pavla, MAUR, Eduard a MUSIL, Jiří. *Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2002. 352 s. ISBN 80-7185-409-3.

KRÁTKÁ, Petra. *Český PEN-klub v letech 1925-1938*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 175 s. Otazníky našich dějin; 7. ISBN 80-7277-192-2.

KREJČÍ, Karel. *A.M. Tilschová [Monografie]*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1959. 105 s. Postavy a dílo. Česká řada; sv. 4.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. 300 s. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Studie o české próze na přelomu století*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta UJEP, 1993. 221 s. Acta Universitatis Purkynianae; 2. Studia litteraria; 1. ISBN 80-7044-055-4.

NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české: od nejstarších dob až po naše dny*. 4. přeprac. a rozšíř. vyd. Olomouc: R. Promberger, 1936–1939. 1804 s.

NOVÁKOVÁ, Teréza. *Karolina Světlá, její život a její spisy*. Praha: Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých, 1890. 159 s. Matice lidu; roč. 24, č. 4.

SVĚTLÁ, Karolina. *Upomínky*. Praha: J. Otto, 1901. 308 s. Sebrané spisy Karoliny Světlé; 14.

ŠPIČÁK, Josef. *Karolina Světlá: [studie s ukázkami z díla]*. 3., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1980, 407 s. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 56.

9 Seznam příloh

Příloha A: Scénář k videu

Příloha B: Brožura s mapou

Přílohy

Příloha A: Scénář k videu

DÉLKA TRASY: 3 km – 8 zastávek – cca 40 min chůzí

1. záběr – záběr na Prahu:

- pozdrav, představení projektu, tip na výlet spojený s literaturou
- Karolina Světlá, vlastním jménem Johana Rottová, se narodila 24. února 1830 do staropražské obchodnické rodiny. Karolina v dětství velmi často s otcem chodívala po Praze a jednotlivá místa, která i za chvíli uvidíte, se jí vryla do paměti a rozhodla se je zakomponovat i do svých děl. Nejznámější jsou však její díla z podještědského prostředí, jako Vesnický román či Kříž u potoka. Dnes se však zaměříme na ta z prostředí staré Prahy.

MÍSTO NAROZENÍ: Karoliny Světlé 284/22, Staré Město, 110 00 Praha

2. záběr:

- pomalý záběr na dům Karoliny Světlé, v záběru ukáží na konkrétní dům, záběr na pamětní desku a co je tam dnes (večerka a hotel Carolline)
- V tomto domě Karolina Světlá vyrůstala. Později se provdala za svého profesora hudby Petra Mužáka a narodila se jim dcera, kterou pojmenovali po kmotře Němcové, Božena, nicméně dcera zemřela a Karolinu to pochopitelně velmi zasáhlo. A tak začala psát. Ve spolupráci s Vítězslavem Hálkem publikovala svou literární prvotinu v almanachu Máj v roce 1858 s názvem Dvojí probuzení.

MLADÁ PANÍ ZAPLETALOVÁ – Uhelný trh, 110 00 Praha

3. záběr – Uhelný trh:

- Na tomto místě se odehrával děj *Mladé paní Zapletalové*, což je krátká povídka o bohatém měšťanovi Františku Zapletalovi, který si vzal za ženu francouzskou šlechtičnu Andělu z Mont d'Or, což ve společnosti nebylo vůbec běžné, ženy si totiž sňatkem nesměly pohoršit. Někde na tomto místě se nacházel dům dříve zvaný „u lilie“ či „u Točinských“, ve kterém pan Zapletal vedl svůj obchod a spolu se svou ženou bydlel.

4. záběr – kašna se sousoším:

- Uhelný trh neprošel velkou změnou. Zde můžete vidět kašnu, která stojí na místě zaniklého domu, kterou nechal již v roce 1797 zřídit bohatý pražský měšťan Jakub Wimmer. Autorem sousoší, jehož význam je interpretován jako alegorie Vinařství a Zemědělství je sochař František Xaver Lederer. Od roku 1979 zde však stojí kopie, originál je umístěn v lapidáriu Národního muzea.

5. záběr – prostřih původní podoby trhu z 18.–19. století

ČERNÝ PETŘÍČEK – Koňský trh dnes Václavské náměstí, 110 00 Praha

6. záběr – Václavské náměstí:

- Koňský trh, jak se dřív nazývalo nám dnes velmi známé Václavské náměstí, měl původně naprosto odlišnou podobu.

7. záběr – prostřih na původní podobu Koňského trhu:

- Nebyl vydlážděný a od sochy sv. Václava až k Můstku se táhly dvě řady z části zděných a dřevěných budek. Prodáváno se zde různé zboží, jako zbraně, šperky či knoflíky. Když se náměstí začalo měnit do podoby, jakou známe dnes, byly dřevěné stánky přemístěny ke sv. Havlu a zděné krámky vedle Prašné věže.
8. záběr – Václavské náměstí:
- Na tomto místě se odehrál příběh povídky *Černý Petříček*, jejímž hlavním tématem je především kritika vzdělávání žen, a následná vzpoura dvou mladých lidí proti svazujícímu systému společnosti.

ULICE VE SMEČKÁCH – Ve smečkách, Dům U Města Paříže, 110 00 Praha

9. záběr – průchod ulicí Ve smečkách od Václavského náměstí do Žitné ulice:
- V této ulici Karolina Světlá žila od roku 1863 v domě „U Města Paříže“.
10. záběr – Karlovo náměstí
- Právě jsme se dostali na Karlovo náměstí, kde nás čekají poslední zastávky. První z nich je dům „U Pěti zvonečků“, kde se, jak můžete dle názvu odhadovat, odehrával příběh *Zvonečkové královny*

ZVONEČKOVÁ KRÁLOVNA – Karlovo náměstí Resslova ulice, 120 00 Praha

11. záběr – prostřih na původní podobu Resslovy ulice
- Zvonečková královna je velmi výrazně protikatolicky zaměřené dílo, ve kterém Karolina Světlá vyjádřila svůj nesouhlas s náboženským fanatismem, honbou za mocí a utlačováním žen.
12. záběr – budova dnes:
- Domu U Pěti zvonečků se také mimo jiné říkalo podle majitelů Šálkových „U Šálků“. V roce 1938 i přes protesty došlo k demolici domu a zahrad. V letech 2001–2002 zde vyrostla tato moderní budova zvaná Charles Square Center známá jako nákupní galerie Atrium.

SOCHA KAROLINY SVĚTLÉ – Karlovo náměstí 2417/1, 120 00 Praha

13. záběr:
- Pomník Karolině Světlé byl postaven v roce 1910 a je dílem sochaře Gustava Zouly.

DRAMA ZBOŘENÉHO DOMU – kostel sv. Ignáce – Ječná 505/2, 120 00 Praha

14. záběr – kostel sv. Ignáce z Loyoly:
- Za kostelem sv. Ignáce podél Karlova náměstí bývaly ještě v 19. století zahrady s mnoha letohrádky, jeden z nich byl pravděpodobně dějištěm povídky *Drama zbořeného domu* o milostném trojúhelníku mezi Ismenou, dcerou barona Brodiny, Arnoštem Falkenbergem, architektem letohrádku a knížetem Vilimovem.

DŮM U KAMENNÉHO STOLU – Dům č. 550/35, 120 00 Praha

15. záběr – prostřih na původní podobu domu:
- Zbytek života strávila Karolina Světlá v domě U kamenného stolu. Ten byl však v roce 1911 zbořen a na místo něj byla postavena čtyřpatrová novostavba.
16. záběr – pamětní deska Karoliny Světlé a záběr na dnešní podobu:
- Deska je z červeného mramoru a rytý text zlatým písmem informuje, jak můžete vidět, že v tomto domě Karolina Světlá 7. září 1899 zemřela.